

53238

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK BİLİM DALI

BİR ÖZEL KÜTÜPHANE TÜRÜ OLARAK TELEVİZYON KÜTÜPHANELERİ

BURCU GÜVENÇ
9226

(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman: Prof.Dr. Tayfun Akgüner

İstanbul, 1996

**BİR ÖZEL KÜTÜPHANE TÜRÜ OLARAK
TELEVİZYON KÜTÜPHANELERİ**

İstanbul, 1996

ÖNSÖZ

Televizyon kütüphaneleri konusu özellikle ülkemiz için oldukça yeni bir konu olmasından dolayı, bu konuda herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Tez çalışmasında kullanılan televizyon kütüphanesi ile ilgili kaynakların İngilizce olmasının nedeni, bu konuda İngiltere'nin BBC televizyonu ile yaptığı öncülüktür.

Ülkemizde, Magic Box (Star 1 = Inter Star) ile başlayan ticarî televizyon kuruluşlarının sayısı sürekli artmakta, ancak kütüphaneye gereken önem verilmemektedir. Bu durum, yapılan anketlerle de kesinlik kazanmıştır.

Erişilen ticarî televizyon kuruluşlarının, genellikle bir çekinme ve rahatsızlık hissi duydukları da bir gerçektir. Bu konuda yaşanan kaynak eksikliği önemli bir sorundur. Yapılan bu 10 anket ile bu soruna biraz olsun çözüm bulunmaya çalışılmıştır. Ayrıca, yapılan bu çalışma ile, özellikle televizyon kütüphaneleri konusundaki boşluğu biraz olsun doldurabileceği düşünülmektedir.

Tezimin danışmanlığını üstlenen İletişim Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Tayfun Akgüner'e, tezimin tüm aşamalarında yönlendirme ve çalışmama yapmış oldukları katkılarından dolayı İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölüm Başkanı ve İstanbul Üniversitesi Dokümantasyon Daire Başkan Vekili Prof. Dr. Meral Alpay ile İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi Yard. Doç Dr. Gül Batuş'a, çalışmam sırasında özellikle zaman konusunda gösterdiği anlayış ve destek için İstanbul Özel Alman Lisesi Türk Müdür Baş Yardımcısı Güneş Yetiş'e,

Anket sorularının hazırlanması ve değerlendirilmesi konusundaki yönlendirmelerinden dolayı İstanbul Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü Öğretim Üyelerinden Okt. Ümit Konya'ya, çalışmamın özellikle kütüphanecilikle ilgili kısımlarında çeşitli uyarılarda bulunan ve kütüphanedeki kaynaklardan yararlanmamı sağlayan Basın Müzesi Kütüphanesi Eski Müdürü Selçuk Hünerli'ye, yapmış olduğum bu çalışma için gereken bağlantıları sağlayan Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Nail Güreli'ye,

Çalıştıkları televizyon kuruluşları hakkında bilgi veren, anketleri büyük bir ciddiyetle cevaplayan tüm televizyon kuruluşu çalışanlarına, Çalışmamla ilgili kaynaklara ulaşabilmem konusunda Amerikan Kütüphanesi, British Council Library, İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Genel Kitaplığı, Marmara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Bilkent Üniversitesi Dokümantasyon Daire Başkanlığı ile YÖK Dokümantasyon Merkezi çalışanlarına teşekkür ederim.

İSTANBUL

1996

BURCU GÜVENÇ

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖNSÖZ	1
KISALTMALAR.....	6
GİRİŞ	8

I. BÖLÜM

KÜTÜPHANE

1. KÜTÜPHANENİN TANIMI	11
2. KÜTÜPHANENİN AMACI	12
3. KÜTÜPHANENİN ÖZELLİKLERİ.....	12
4. KÜTÜPHANENİN İŞLEVLERİ.....	14
5. KÜTÜPHANENİN ÖNEMİ.....	16
6. KÜTÜPHANE TÜRLERİ	17
7. KÜTÜPHANENİN TARİHÇESİ.....	19
7.1. Özel Konu Kütüphaneleri.....	20
7.2 Halk Kütüphaneleri.....	25
7.3. Okul Kütüphaneleri	28
7.4. Üniversite Kütüphaneleri.....	31
7.5 Milli Kütüphaneler	35
7.6 Günümüzde Kütüphaneler.....	36
8. ÖZEL KONU KÜTÜPHANELERİ	38

II. BÖLÜM

TELEVİZYON KÜTÜPHANELERİ

1. TELEVİZYON KÜTÜPHANELERİ.....	50
2. TELEVİZYON KURULUŞLARINDA ÖRGÜTLENME VE KÜTÜPHANENİN YERİ	56
2.1 Televizyon Kuruluşlarında Örgütlenme.....	57
2.1.1 Örgütlenme içinde kütüphanenin yeri	59
2.1.2 Televizyon kütüphanelerinin önemi.....	60

III. BÖLÜM

YURT İÇİNDE VE YURT DIŞINDA TELEVİZYON KÜTÜPHANELERİ

1. YURT DIŞINDA TELEVİZYON KÜTÜPHANELERİ	66
1.1. BBC (British Broadcasting Corporation = İngiliz Televizyon Yayıncılığı).....	66
1.2. ITN (Independent Televizyon News = Bağımsız Televizyon Haberleri).....	69
2.YURT İÇİNDE TELEVİZYON KÜTÜPHANELERİ	70
2.1. Kamu Televizyonu.....	71
2.1.1. TRT (Türkiye Radyo Televizyon) Kurumu	71
2.2. Ticari Televizyonlar.....	74
2.2.1. ATV / SATEL Televizyonu	74
2.2.2. Kanal D Televizyonu.....	76
2.2.3 Kanal 6 Televizyonu.....	78

2.2.4. Samanyolu Televizyonu (STV).....	80
2.2.5. SHOW TV / CINE 5 Televizyonu	82
2.2.6. TGRT Huzur TV (Türkiye Gazetesi Radyo-Televizyonu)	84
2.2.7. Diğer Ticari Televizyon Kuruluşları	85
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	89
SONUÇ	89
ÖNERİLER.....	94
ÖZET.....	97
BİBLİYOGRAFYA.....	99
EK: ANKET ÖRNEĞİ	

KISALTMALAR

ABC	⇒	American Broadcasting Company. (Amerikan Televizyon Yayıncılığı Şirketi.)
a.g.m.	⇒	adı geçen makale.
a.g.r.	⇒	adı geçen rapor.
a.g.t.	⇒	adı geçen tez
a.g.y.	⇒	adı geçen yapıt.
arş. gör.	⇒	araştırma görevlisi.
c.	⇒	cilt.
CD	⇒	Compact Disk.
çev.	⇒	çeviren.
DAT	⇒	Digital Audio Taype. (Sayısal Ses Kasedi.)
ed.	⇒	editör.
ft.	⇒	feet.
IFTA	⇒	International Federation of Television Archives. (Uluslararası Televizyon Arşivleri Federasyonu.)
kw.	⇒	kilowatt.
M.Ö.	⇒	Milattan Önce.
M.S.	⇒	Milattan Sonra.
NFA	⇒	National Film Archive. (Ulusal Film Arşivi.)
nr.	⇒	numara.
Okt.	⇒	okutman.
SVHS	⇒	Süper VHS.

- s.** ⇒ sayfa.
ss. ⇒ sayfalar.
TÜBİTAK ⇒ Türkiye Bilimsel Teknik Araştırma Kurumu.
YÖK ⇒ Yüksek Öğretim Kurumu.

GİRİŞ

Kütüphanenin tarihi, icadı M.Ö. 3000'lere kadar dayanan yazının tarihi ile başlar. Bu tarihi süreç içinde kütüphaneler, önemli gelişmeler ve aşamalardan geçerek günümüze kadar gelmiştir. İnsan düşüncesinin kaydedilmesi gereği, kabile düzeninden daha karmaşık bir toplumsal yapıya geçilmesiyle ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda, yazılı kayıtların gelecek kuşaklara aktarılması gerektiği inancı, zamanla bir zorunluluk hâlini almış ve kütüphaneler, özellikle kültür ve eğitim seviyesi yüksek toplumlar için vazgeçilmez bir unsur olmuşlardır.

1789 Fransız İhtilâli ile millî kütüphanelerin ortaya çıkması ve diğer gelişmeler, bugünkü anlamda kütüphane türlerinin ortaya çıkmasına olanak tanımıştır. Tarihi M.Ö. 7. yüzyılda Asur Banipal Kütüphanesi ile başlayan özel konu kütüphanelerinin tür olarak ortaya çıkışı, bilim, teknik ve endüstri alanındaki gelişmeler sonucunda gerçekleşmiş, günümüze gelene kadar da pek çok gelişim ve değişime uğramıştır. Bunun sonucunda ise, yeni bir özel konu kütüphane türü olan *televizyon kütüphaneleri* ortaya çıkmıştır.

Amaç: Yapılan bu çalışmanın amacı, özellikle Amerika ve Avrupa için eski, ancak Türkiye için oldukça yeni olan televizyon kütüphanelerinin, ülkemizdeki durumunun ne olduğunu, yurt dışındaki televizyon kütüphanelerinin bir karşılaştırılmasının yapılarak olması gerekenin ne olabileceğinin belirlenmesidir.

Çalışma Konusunun Belirlenmesi: Bilinenleri tekrarlamamaya, konunun 'yeni, önemli ve Türkiye için orjinal olmasına dikkat edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmadan Umulan Pratik Yararlar: Türkiye için oldukça yeni olan televizyon kütüphaneleri konusunda, daha önce yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu yüzden, hazırlanan bu çalışmanın gerek kamu televizyonu gerekse sayıları gün geçtikçe artmakta olan ticari televizyonlarda yer alan kütüphaneler için yararlı olacağı, böylece bilinenin yeniden keşfedilmesinin de biraz olsun önleneceği düşünülmektedir.

Kullanılan Yöntem ve Teknikler: Çalışmada, günlük sorunlara çözüm bulabilmek amacıyla uygulamalı araştırma yöntemi kullanılmıştır. Ancak, bir veri toplama tekniği olan "*Belgesel Kaynak Derlemesi*" tekniği sırasında, bu konuda herhangi bir çalışmaya rastlanmadığı ve eldeki kaynakların da bu konuda yeterli olmadığı düşünüldüğü için, diğer bir veri toplama tekniği olan "*Anket*"den de yararlanılmıştır.

Anket sorularını hazırlarken;

- Sorulacak her sorunun araştırmanın ana konusuyla doğrudan ilişkili olmasına,
- Soruların bir iç bütünlüğüne sahip olmasına, ayrıca;
 - Derinlemesine bilgi edinebilmek,
 - Farklı yanıtlar alabilmek amacıyla da anketin açık uçlu sorulardan oluşmasına önem verilmiştir.

Hipotez: Kaynak taramaları, anket sonuçları ve edinilen gözlemler ışığında hipotez, şu şekilde belirlenmeye çalışılmıştır: "*Amerika ve Avrupa için eskiden beri var olan televizyon kütüphaneleri, ülkemiz için oldukça yeni, ancak sürekli gelişen bir özel konu kütüphanesi türüdür.*"

Çalışmanın Bölümleri: Hazırlanan bu çalışma, 3 bölümden oluşmaktadır:

1. bölümde; kütüphanenin tanımı, amacı, taşıdığı özellikler, işlevleri, önemi hakkında bilgi verilmiş, kütüphane türlerinin neler olduğu ve bunların nasıl bir gelişim gösterdiği üzerinde durulmuş, daha sonra, televizyon kütüphanelerinin bir özel kütüphane türü olması nedeniyle, özel konu kütüphaneleri hakkında açıklayıcı bilgiler verilmiştir.

2. bölümden itibaren televizyon kütüphaneleri konusuna girilmiş, bu bölümde televizyon kütüphanelerinin ne olduğu, özellikleri, nasıl bir gelişim gösterdiği gibi konular üzerinde durulmuştur. Ayrıca, tarihçesi verilirken televizyon kütüphanelerinin başlangıcı olarak düşünülen BBC ve ITN üzerinde durulmuştur. Bunun yanı sıra kütüphanenin örgütlenmesi ve önemine de değinilmiş, bu konuda yapılan görüşme ve anketler dikkate alınmıştır.

Son bölüm olan 3. bölümde; yurt dışında bu konuda öncülük eden BBC ve ITN'in kütüphaneleri ile yapılan gözlem ve anketler doğrultusunda, yurt içindeki televizyon kütüphanelerinin değişik yönlerinin belirlenmesine çalışılmıştır.

Çalışmanın sonuç kısmında öneriler de yer almaktadır. Tez çalışmasının sonunda, televizyon kütüphanelerinde yapılan anketin örneği verilmiştir.

I. BÖLÜM

KÜTÜPHANE

1. KÜTÜPHANENİN TANIMI

Kütüphane, çağımızın geçmişe oranla oldukça farklı olan koşullarında, toplumun bilgiye olan gereksinmesini karşılamaya yönelik, her türlü bilgi kaynağını bünyesinde toplayan, önceden belirlenmiş bir takım teknik ve yöntemlerle düzenleyen, onlardan maksimum düzeyde yararın sağlanabilmesi için hizmetler veren toplumsal bir kurumdur.¹

Prof. Dr. Jale Baysal'ın kitabında da yer alan ve UNESCO'nun yayını "*Standardization of Library Statistic 1968*"deki kütüphane ile ilgili yapılan son tanımda ise *Kütüphane; adı ne olursa olsun, basılı kitap ve süreli yayınların ya da başka her türden çizgisel, görsel-ışitsel yayının düzenli koleksiyonları ile, okurların bilgi, araştırma, eğitim, dinlenme amaçları için bunların kullanılmasını sağlayan ve kolaylaştıran*² elemanlardır, denmektedir.

¹ İrfan Çakın, *Kütüphane Kurumunun Toplumsal Konumu ve İşlevleri, Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 1986, 35 (1), s. 10.

² Jale Baysal, *Kütüphanecilik Alanında Yeni Kavramlar Araçlar ve Yöntemler*. 2. bs. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü Yayınları, 1987, s. 1.

2. KÜTÜPHANENİN AMACI

Bilgili insan ile bilgisiz insan arasındaki üretkenlik farkını gören, bunun önemini kavrayan toplumlar, örgütlenip devlet kurarken, kesinlikle kütüphanelerini de kurarlar. Kütüphanesini kuramayan, onun *etkin* hizmetini yaygınlaştırıp insanların *bilgilendirmeyen* devletlerin siyasal düzenleri uzun ömürlü olamaz.³

İçinde bulunduğu toplumun bir parçası olan kütüphane, onun özelliklerini yansıtır ve onun gereksinimlerini karşılamaya çalışır.⁴ İlk çağdan bu yana da kendilerini kuran toplumların ekonomik, siyasal, bilimsel ve sanatsal varlıklarını sürdüren, onlara bozulan düzenlerini yeniden kurduran, bilineni gösterdikleri için bilinmeyen bulduran kütüphaneler, bugün de aynı amaç için kurulmakta ve kullanılmaktadır.⁵

3. KÜTÜPHANENİN ÖZELLİKLERİ

Kütüphane kurumunun taşıdığı özellikler dikkate alındığında, sahaf gibi kurumlardan oldukça farklı olduğu görülür. Onu bu kurumlardan ayıran en önemli özellik ise, bilginin iletilmesini ve kullanılmasını hedef alan hizmetler verecek bir yapıya sahip olmasıdır. Böyle bir yapı içinde, genelde bilgi taşıyıcıları olarak tanımlanan bilgi kaynakları ile kütüphane kullanıcılarının verimli bir ilişki içinde bulunmaları kaçınılmaz bir gerekliliktir.⁶

³ Meral Alpay, *Kütüphane : Dünü Yarına Bağlayan Köprü*, İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi Yayınları, 1990, s. 242.

⁴ Jale Baysal, *Kitap ve Kütüphane Tarihine Giriş*, İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi, 1991, s. 11.

⁵ Meral Alpay, *Kütüphane...*, s. 242.

⁶ İrfan Çakın, *Kütüphane...*, s. 10.

Toplumsal bir kuruluş olan kütüphane her devirde, ait olduğu toplumun siyasî ve iktisadî yapısının özelliklerini yansıtmış ve yansıtmaktadır. Kütüphaneyi yönetenler ve kütüphaneden yararlananlar da bu yapının etkisi altında kalmışlardır. Bir ülkede siyasî ve iktisadî iktidarı elinde tutanlar kütüphaneden yararlananların sayısını arttırdıkça kütüphanenin içine giren kitap, dergi gibi düşünce ürünlerinin de sayısı artmış, kütüphanenin ve kütüphaneyi yöneten kütüphanecinin de niteliği değişmiş olur.⁷

Kütüphane hizmetlerinin gerçekleştirilmesine olanak sağlayacak desteğin, söz konusu hizmetlere gereksinim duyan grup ya da grubun sorumluluğunu elinde bulunduran kurum tarafından sağlanması gerekir. Sağlanacak desteğin boyutları ise, maddî ve manevî olmak üzere iki ayrı düzeyde tanımlanabilir. Bunlardan maddî destek, kütüphane kurumunun tanımlanmış gereksinimlerini karşılamaya yönelik hizmetler verebilmesi için gerekli olan parasal kaynağın, personelin ve bina ile gereçlerin sağlanmasını içermektedir.

Manevî destek ise, kütüphane kurumunun hizmetlerinde gözeteceği amaçları ve bu amaçlara ulaşmada izlenecek politikanın nasıl olması gerektiği konusunda aydınlatıcı özelliğe sahip, kütüphaneleri doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendiren yasa ve yönetmeliklerle gerçekleştirilir. Söz konusu yasa ve yönetmeliklerde amaçların çağdaş kütüphane anlayışı doğrultusunda tanımlanmış olması ve kütüphaneciye aldığı meslek formasyonu çerçevesinde çalışma serbestisi tanınması, hizmetlerin başarısı için oldukça önemli bir teminattır.⁸

⁷ Meral Alpay, *Harf Devriminin Kütüphanelerde Yansıması*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü Yayınları, 1976, s. 65.

⁸ İrfan Çakın, *Kütüphane...*, s. 15.

4. KÜTÜPHANENİN İŞLEVLERİ

Toplumun temel kurumlarından biri olarak kütüphaneler, özellikle çağımızda, belirli işlevleri gerçekleştirmektedirler.⁹ Bu işlevlerden birinin boşluğunun söz konusu olduğu ortamda kütüphane kurma ve geliştirme için yeterli nedenler var demektir.¹⁰ Kütüphanelerin bu fonksiyonları ise, şöyle sıralanabilir:

1) Bilgi kaynaklarını koruma işlevi: Kütüphaneler, bir düşünce çabasının sonucu olarak üretilen eserleri toplar, korur, organize eder ve onları toplumun yararlanmasına sunarlar.¹¹ Kütüphanecilerin yükümlülükleri bazı durumlarda yönetmeliklerle belirlenmiş ve bunların arasında bilgi kaynaklarına oldukça ağırlık verilmiştir. Bilgi kaynaklarının korunması, kütüphanelerin günümüz koşullarında da zorunda oldukları bir yükümlülüktür. Ancak bilgi kaynaklarının korunması, uygarlığın hiç bir döneminde kütüphanelerin asıl amacı olmamıştır. Aksi halde, kütüphanelerin müzelerden farklı bir tarafı olmayacak ve bu durum hiç kuşkusuz, kütüphane kurumunun oluşumunu hazırlayan nedenlere ters düşecektir. Çünkü bilgi kaynaklarının korunmasını gerektiren neden, bu kaynakların kullanımını ileride mümkün kılmaktadır.¹²

2) Eğitim işlevi: Yapılmış, yapılmakta ve yapılacak olan bilimsel araştırmaları, çağımızda ve gelecekte araştırmacıların yararlanmasına en ucuz, en çabuk ve en kolay bir şekilde sunan ve bunun için önlemler alan¹³ kütüphanelerin, eğitimin kişiyi her yönüyle geliştirmek istediği ve yaşam boyu devam ettiği düşünüldüğünde, gerek kişisel ve gerekse toplumsal etkilemedeki katkısı daha da açıklık kazanır.

⁹ Osman Ersoy, *Kütüphanelerin Çağımızdaki Önemi, Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 1961, 10 (1/2), s. 5.

¹⁰ İrfan Çakın, *Kütüphane...*, ss. 14-15.

¹¹ Osman Ersoy, a.g.m., s. 5.

¹² İrfan Çakın, *Kütüphane...*, s. 12.

¹³ Osman Ersoy, a.g.m., s. 5.

İnsanların bilgilerini arttırarak kendini yetiştirme etkin eğitimi, etkin eğitimin düzenli okumayı, okumanın da bilgi kaynaklarını gerektirmesi en basit düzeyde kütüphanelerin eğitim açısından toplumsal katkısını belirler.¹⁴

3) Araştırma işlevi: Eğitim ve öğretime yardımcı olan kütüphanelerde¹⁵ sağlıklı bir araştırma için en önemli koşul, araştırma yapılan konuda, o güne değin elde edilmiş tüm bilgilere ulaşılmış olunmasıdır. Bu durumda bilgi kaynaklarının toplandığı, düzenlendiği ve onlardan maksimum yararın sağlanabilmesi için hizmetlerin verildiği kütüphane kurumunu, ne araştırma eyleminin dışında tutmak, ne de onsuz başarılı bir araştırma gerçekleştirmek mümkündür. Kütüphane kurumunun araştırma işlevini, sadece onun araştırma için gerekli bilgi kaynaklarını bünyesinde bulundurması şeklinde algılamak hatalı olur.

Günümüzde araştırmacının boş yere yitirdiği zaman, kütüphanecilerin araştırmalarda aktif görev almasıyla minimuma indirgenmiştir. Özetçe, indeksleme, güncel duyuru, literatür taraması gibi bibliyografik hizmetler özellikle araştırma kütüphaneleri dolayısıyla özel konu kütüphaneleri tarafından yoğun olarak verilmekte ve kaynakların kullanılmasında araştırmacılara yardımcı olmaktadır.¹⁶

4) Boş zamanları değerlendirme işlevi: Okul sonrası eğitim ve öğretim için yetişkinlere yardımcı olan kütüphaneler,¹⁷ kullanıcıların boş zamanlarını değerlendirme, kütüphanelerin genelde gerçekleştirmekle yükümlü buldukları işlevlerden bir diğeridir.

¹⁴ İrfan Çakın, *Kütüphane...*, s. 12.

¹⁵ Osman Ersoy, a.g.m., s. 5.

¹⁶ İrfan Çakın, *Kütüphane...*, ss. 13-14.

¹⁷ Osman Ersoy, a.g.m., s. 5.

Kütüphanelerin boş zamanlarını değerlendirme konusundaki girişimlerin başında kuşkusuz, istenilen nitelikte bilgi kaynaklarını buldurması gelir. Bunun için, kütüphane kullanıcılarının kütüphaneyi çok iyi tanması, kütüphaneci için bir gerekliliktir.¹⁸

5. KÜTÜPHANENİN ÖNEMİ

Günümüzde, yazılı, basılı, çizgisel, görsel-işitsel her türden çok büyük bir yayın artışı vardır. Bilimin ve tekniğin başarılarından sonra, her türlü gündelik çalışma belli ölçülerde bilimin vardığı sonuçlardan yararlanma zorunda bulunmaktadır. Yaşadığımız çağ, "Bilgi Çağı" olarak adlandırılmaktadır. Bu durum kütüphaneyi, özellikle "kullanılan kütüphane", bir iş için soru sorup, yayımlar aracılığıyla yanıtı bulunan yer olma durumuna geçirmiştir. Kullanılan, çeşitli toplumsal ve bireysel amaçlar ve günlük uygulamalar için kullanılan kütüphane düşüncesinin doğuşu ile ekonomik, toplumsal, kültürel ve bilimsel gelişmeler arasında sıkı bir bağ vardır.¹⁹

Osman Ersoy makalesinde, Prof. Dr. Carl M. White'in şu görüşlerine yer vermiştir: "Kütüphaneler, geniş anlamlarıyla, modern iletişim araçlarının en önemlilerinden birisi olarak kabul edilebilirler. Çünkü, ister araştırma ve üniversite, ister okul ve halk kütüphaneleri şeklinde olsun, bunların hepsi de, insanlığın ürettiği düşünce ürünleriyle ilişkisini sağlayan temel kurumlardandır."²⁰

¹⁸ İrfan Çakın, *Kütüphane...*, s. 14.

¹⁹ Jale Baysal, *Kitap...*, ss. 11-12.

²⁰ Osman Ersoy, a.g.m., s. 3.

Bir seri teknolojik yeniliğin üretim alanında kullanılmasının, ekonomik, sosyal, politik ve kültürel alanları kapsayan bir süreç olarak gerçekleşen Sanayi Devrimi²¹ ile bilginin hızlı gelişimi, artışı ve yayılmasıyla ortaya çıkan Bilgi Çağı²² sayesinde endüstrileşme, zenginliğin artması ve eğitim olanaklarının geniş çevrelere yayılması, bilimsel bilginin artmasına ve yayın üretiminin bugünlere kadar hayal bile edilmemiş bir düzeye ulaşmasına yol açmış, aynı olaylar kütüphaneye eskilerde olduğundan çok daha büyük bir önem kazandırmıştır. Bütün bu gelişmeler kütüphanelerin devletler tarafından korunmalarına ve giderlerinin kamu bütçesinden karşılanmaya başlamasına yol açmıştır. Böylece kütüphaneler son yüzyıl boyunca bir atılım yapmış, günümüzde ise, vazgeçilmez ve onsuz olunmaz bir kurum değeri kazanmıştır.²³

6. KÜTÜPHANE TÜRLERİ

Kütüphanenin türü ne olursa olsun, söz konusu kütüphanenin oluşumundaki temel neden, kütüphane türlerinin hizmetlerine duyulan gereksinimdir. Ancak, kütüphanelerin oluşturulmasında *gereksinim* ön koşul olmakla beraber yeterli değildir. Kütüphaneye duyulan gereksinimin kapsamı ve niteliği, hizmet götürülecek insan topluluklarının içinde buldukları farklı koşullar çerçevesinde değişiklik göstermektedir.²⁴ Kütüphane türleri, tüm toplum kurumları gibi tarih süreci içinde ait oldukları devrin ve toplumun dünya görüşüne, siyasal yönetimine, iktisadi gücüne ve yapısına bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Siyasi ve iktisadi güçler kütüphanelere biçim vermiş, ortaya çıkan her kütüphane de toplumuna yeni bilgiler sunarak toplum düzeninin geliştirilmesine hizmet etmiştir.

²¹ Hüsnü Erkan, *Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme*, [Ankara]: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1994, s. 3.

²² Jale Baysal, *Kitap...*, s. 47.

²³ a.g.y., s. 12.

²⁴ İrfan Çakın, *Kütüphane...*, ss. 14-15.

Kütüphane ile toplum arasındaki bu karşılıklı etkilenme, yazının icadından bu yana vardır ve toplumların yazı ile yönetildikleri her dönemde de var olacaktır. Kütüphanenin bilgileri depolama ve sunma görevi hiç bir zaman değişmemiştir, ama bu görevi gerçekleştirme yol ve yöntemleri toplumun geçirdiği siyasal gelişme ve değişmelere bağlı olarak değişmiş, değişecektir.²⁵

Kütüphanelerle ilgili bütün gelişme ve değişmeler, tarihsel oluşumu içindeki toplumsal dış dünyaya bağlıdır. Çeşitli tarihsel, toplumsal ve düşünsel olaylar ile teknolojik ve bilimsel gelişmeler²⁶ günümüzün şu 5 temel kütüphane türünün doğmasında da etkili olmuşlardır:²⁷

- 1) Özel Konu Kütüphaneleri.
- 2) Halk Kütüphaneleri.
- 3) Okul Kütüphaneleri.
- 4) Üniversite Kütüphaneleri.
- 5) Milli Kütüphaneler.

1) Özel konu kütüphaneleri: Sınırlı bir bilim alanının ya da sınırlı bir çalışma konusu ile ilgili meslek ve uygulama alanlarının, yöneticilerin, endüstri kuruluşlarının, ticaret kuruluşlarının, fabrikaların... çok ayrıntılı yayın ve bilgi gereksinimlerini karşılamak üzere ortaya çıkan ve en büyük gelişmeyi gösteren kütüphanelerdir.

2) Halk kütüphaneleri: Kadın, erkek, her yaşta, her düzeyde ve her meslekten okuyucunun, her konudaki düşün ve sanat ürünlerinden parasız ve özgürce yararlanmasını sağlayarak bölgelerin kültürel, toplumsal ve teknik kalkınmasına yardımcı olmaya çalışan kütüphanelerdir.

²⁵ Meral Alpay, *Kütüphane...*, s. 192.

²⁶ Jale Baysal, *Kitap...*, s. 12.

²⁷ a.g.y., s. 14.

3) Okul kütüphaneleri: Okullarda eğitim ve öğretim çalışmalarını desteklemek, ders programlarının gerçekleştirilmesine ve her türden yayınlarla öğrencilerin bilgi, eğitim ve kültür düzeyini yükseltmeye yardımcı olmakla görevli kütüphanelerdir.

4) Üniversite kütüphaneleri: Üniversite içinde öğretim, üniversite içinde ve yakın çevresinde bilimsel araştırma ve geliştirme çalışmalarını desteklemek, her gün gelişip ilerleyen, yeni yayınlarla zenginleşen dünya biliminin son verilerini tam olarak izlemek ve yararlanmaya sunmakla görevli kütüphanelerdir.

5) Milli kütüphaneler: Yerli yayınların tamamını, yurt dışında ülke üzerine yazılmış olanların olabildiği ölçüde tamamını toplamakla görevli kütüphanelerdir. Yerli yayınları düzenli olarak gösteren tam bir bibliyografya yayınlamak, yerli süreli yayınlar ve yerli yayınların özel türleri ile ilgili bibliyografyalar çıkarmak, genel olarak yayınlar üzerine bilgi veren ulusal bir merkez olmak, diğer ulusal ve uluslararası kurumlar arasında bağ kurmak, çeşitli konularda bibliyografya çalışmaları yapan yurt içi kuruluşlar arasında işbirliğini gerçekleştirmek bu kütüphanelerin görevleridir.²⁸

7. KÜTÜPHANENİN TARİHÇESİ

Tarihsel dönem, yazılı kayıtların kullanılmaya başladığı dönem olarak tanımlandığında, tarih ve kütüphane hem yaşıt hem birbirine bağlı kavramlar olarak görülmektedir. İnsan düşüncesinin kaydedilmesi gereği, kabile düzeninden daha karmaşık bir toplumsal yapıya geçilmesiyle ortaya çıkmıştır.

²⁸ a.g.y., s. 12-14.

Kabile gelenekleri yasa olarak yazılmaya başlamış, vergi kayıtları, ticareti düzenleme girişimleri, yasal anlaşmalar yöneticilerin kütüphane kurmalarını sağlamıştır. İlk kütüphaneler ise, toplumsal komuta zinciri içinde *Resmî Daire Kütüphaneleri* olarak görünmüşlerdir.²⁹

7.1. Özel Konu Kütüphaneleri

Araştırma çalışmalarını destekleyen özel konu kütüphaneleri kavramı, 19. ve 20. yüzyılın bilimsel kütüphanelerinin tümünü içine alır. Asıl amaç kütüphaneden yararlanmadır. Bu durum zamanla özel konu kütüphanelerinin belli konularda gelişmesine, bu gelişme de gittikçe daha çok belirlenen dokümantasyon yani yayın bildirme olayının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Aydınlanma devri ve özgür orta sınıf araştırma isteğini geliştirmiş, bu amaçla da evrensel olan ve bütün bilimleri kapsayan bir kütüphane türü ve tutumu ortaya çıkarmıştır.³⁰

Özel konu kütüphanelerinin Avrupa ve Amerika'daki bu gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan uygun ortam koşulları;

a) Bilimsel çalışmaların ve araştırmaların üniversitelerin dışında da gelişmesi ile birlikte, ticaret sanayinin hayatımızda etkin rol alması,

b) Yeni şartların doğurduğu bu türden bilgi alanlarının kendi gereksinimlerine özgü literatürün doğuşu ve gelişmesi,

c) Kütüphaneciliğin çağdaş gereksinimlerle uyum sağlama girişimleridir.³¹

²⁹ Jale Baysal, *Kütüphanecilik...*, s. 3.

³⁰ Meral Alpay, *Araştırma Kütüphaneleri, Kütüphanecilik Terimleri*, s. 11.

³¹ Emine Nergiz, *Özel Kütüphanelerde Bütçe Yönetimi ve Sorunları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bölümü, 1993), s. 8.

Özel kütüphane olgusunun değişen toplumsal koşullar çerçevesinde bir takım aşamalar yaparak olgunlaştığı da ileri sürülmektedir. Bu aşamalar ise sırasıyla;

- 1) Özel kütüphanenin belirli bir konuda koleksiyon olduğu dönem,
- 2) Özel kütüphanenin belirli bir biçimde ve / veya bir konuda koleksiyon olduğu dönem,
- 3) Özel kütüphanenin belirli bir grup kullanıcısının gereksinimi için düzenlenmiş özel koleksiyon olduğu dönem,
- 4) Özel kütüphanenin belirli bir grup kullanıcısının gereksinimi için özel hizmetler verme amacıyla düzenlenmiş özel bir koleksiyon olduğu dönem,
- 5) Özel kütüphanenin belirli bir grup kullanıcısının gereksinimini daha hızlı karşılamak için özel bir koleksiyon çerçevesinde düzenlenmiş özel bir hizmet olduğu dönemdir.³²

1) Özel kütüphanenin belirli bir konuda koleksiyon olduğu dönem: Özel kütüphanenin bir konu kütüphanesi olması gerektiğini yansıtmaması bakımından dikkati çeker. 20. yüzyılın özellikle ilk çeyreğinde geçerli olan bu düşünce, günümüzde özel kütüphaneyi tanımlamakta yeterli değildir.

2) Özel kütüphanenin belirli bir biçimde ve/veya bir konuda koleksiyon olduğu dönem: Özel kütüphanelerin belirli bir konuda bilgi kaynaklarını içermesi yanısıra bu kaynakların özellikle kitap-dışı örneğin harita, resim, kupür, slayt, ses ve görüntü kasetleri gibi biçimlerde olması gerektiği düşüncesi bu dönemde geçerlidir. Belirli biçimlerdeki bilgi kaynaklarının belirli bir konuda olması gerekmediğinden, bu düşünce de uzun ömürlü olmamıştır.

³² İrfan Çakın, *Özel Kütüphaneler : Tanım Boşluğu, Türk Kütüphaneciliği*, 1991, 5(2), s. 51

3) Özel kütüphanenin belirli bir grup kullanıcısının gereksinimi için düzenlenmiş özel koleksiyon olduğu dönem: Özel kütüphane olgusunda, kullanıcıların önemli bir unsur olduğu dönemdir. Daha da önemlisi, kütüphane koleksiyonunun kullanıcı gereksinimlerine bağlı olarak önceden belirlenmiş bir takım teknik ve yöntemlerle düzenlenmesi gereğinin anlaşılmış olunmasıdır.

4) Özel kütüphanenin belirli bir grup kullanıcısının gereksinimi için özel hizmetler verme amacıyla düzenlenmiş özel bir koleksiyon olduğu dönem: Özel kütüphanede çalışan personelin, geleneksel kütüphane hizmetlerinden öte, kullanıcı gereksinimleri doğrultusunda özel hizmetler vermesinin kaçınılmaz olduğu, bu aşamada vurgulanmaktadır.

5) Özel kütüphanenin belirli bir grup kullanıcısının gereksinimini daha hızlı karşılamak için özel bir koleksiyon çerçevesinde düzenlenmiş özel bir hizmet olduğu dönem: Bu döneme kadar özel kütüphanelerin en önemli niteliği olarak ileri sürülen *özel bir koleksiyon* olduğu düşüncesi, bu dönemde yerini *özel hizmete* bırakmıştır.

Özel kütüphaneleri özel yapan özelliğın, verilmekte olan hizmetin kapsamı ve niteliğı olduğu, bu nedenle kütüphanecinin kullanıcı gereksinimini karşılamak için kendi koleksiyonu ile yetinmeyip, gelişmiş teknoloji ürünlerine dayalı sistemlerden bilgi sağlanması gerektiğı, bu dönemde ağırlık kazanmıştır. Bu dönemde vurgulanan bir diğeri husus da gereksinim duyulan bilginin, mümkün olabilecek en hızlı bir şekilde bulunması ve kullanıcıya iletilmesidir.³³

³³a.g.m., ss. 51-52.

Tarihi, M.Ö. 7. yüzyıla kadar uzanabilen özel konu kütüphanelerinin³⁴ bugünkü anlamda bir kütüphane türü olarak ortaya çıkışı açısından bakıldığında, yaklaşık 100 yıllık bir geçmişi vardır.³⁵ Dünyanın ilk kütüphanelerinden biri olan *Asur Banipal Kütüphanesi*, günümüzün özel konu kütüphanelerinin tüm özelliklerini taşımasa da, belli bir kullanıcı kesimine açık olmasından dolayı bu kütüphane türünün başlangıcı olarak düşünülebilir.³⁶ Yunan dünyasındaki kütüphanelerin en önemlileri ise, *İskenderiye'de Mousaion*, *Anadolu'da Efes* ve *Bergama Kütüphaneleri* olmuştur.³⁷

Abbasîler döneminde kurulan Beytü'l-hikme'nin kütüphanesinin ise, tam anlamıyla halka açık bir kütüphane olduğunu söylemek güçtür. Ancak, çevirmenler ve Beytü'l-hikme araştırmacıları dışında bazı kişiler de bu koleksiyonlardan yararlandığından bu kütüphanenin, tam olarak özelliklerini yansıtmasa da belirli bir çevreye açık olmasından dolayı, özel konu kütüphanesi sayılabileceği de söylenebilir.³⁸ Selçuklu hükümdarı Melikşah'ın veziri *Nizam-ül-Mülk*'ün Nişapur'da, Bağdad'da ve daha başka şehirlerde açtığı medreseler, yeni kütüphanelerin kurulmasını sağlamıştır.³⁹

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, İstanbul'da III. Murad devrinde var oldukları belirlenebilen iki ihtisas kütüphanesi bulunmaktadır. Yine bu devirde İstanbul'da bir rasadhane kuran Takiyüddin'in müneccimbaşılığı sırasında, bu rasadhanede astronomiyle ilgili eserlerden oluşan bir de kütüphane kurulduğu anlaşılmaktadır.⁴⁰

³⁴ Emine Nergiz, a.g.t., s. 6.

³⁵ Ayşegül Ardıç, *Belge ve Bilgi Merkezlerinin İşlevleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütüphanecilik Bölümü, 1985), s. 17.

³⁶ Jale Baysal, *Kıtap...*, s. 32.

³⁷ Jale Baysal, *Kütüphanecilik...*, s. 4

³⁸ İsmail E. Erünsal, *İslâm Medeniyetinde Kütüphaneler, Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, 14. ciltten ayrı basım, s. 216.

³⁹ Jale Baysal, *Kıtap...*, s. 50.

⁴⁰ İsmail E. Erünsal, *Türk Kütüphaneleri Tarihi II*, Ankara: Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1988, s. 53.

Özel konu kütüphanelerinin Batı'daki ilk örneği ise, 1870 yıllarında İngiliz Profesör Birckbeck tarafından, Manchester'daki dokuma işçilerine makina ile ilgili bilgiler kazandırma amacıyla kurulan *Mechanic Institute Club Kütüphanesidir*.⁴¹ Ancak, bu ve bunu izleyen kütüphanelerin günümüzdeki özel konu kütüphanelerinde görüldüğü kadar, araştırmacılara katkı ve etkinliği de bulunmamaktadır.⁴²

Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan bilgi patlaması ile,⁴³ bilimsel araştırma ortamının gelişmesi bilgilerin artmasına ve bilim dallarındaki uzmanlaşmaya neden olmuştur. Uzmanlık dallarının kendi içinde alt konulara ayrılmaları sonucunda *ihtisas* kavramı ortaya çıkmış,⁴⁴ bu durum ise, özel konu kütüphaneleri üzerinde sürekli bir etki yapmıştır.

Bazı özel konu kütüphaneleri ise, hizmetlerini daha doğru tanımlamak için *Enformasyon Servisi* ya da *Enformasyon Merkezi* terimlerini kullanmışlardır. 1960 yılında *Enformasyon Merkezi* terimi daha yaygın bir kullanım kazanmaya başlamıştır.⁴⁵

Yine bu dönemde, özellikle teknik konularda gerekli olan bilgiye duyulan gereksinimin, ekonomik ve sosyal hayatın da temelini oluşturan düşünce, yaygınlaşmaya ve etkinlik kazanmaya başlamıştır. Ortaya çıkan bilgi patlamasıyla bilgiler artmış ve ihtisaslaşma kaçınılmaz bir durum almaya, bilim ve teknoloji alanlarında daha ayrıntıya inilmeye başlanmıştır.⁴⁶

⁴¹ Jale Baysal, *Kitap...*, s. 46.

⁴² Emine Nergiz, a.g.t., s. 7.

⁴³ Gülten Yıldız, *Endüstri ve Ticaret Kesimine Hizmet Veren Özel Kütüphanelerde Yararlandırma Hizmetleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütüphanecilik Bölümü, 1985), s. 29

⁴⁴ Emine Nergiz, a.g.t., s. 9.

⁴⁵ Gülten Yıldız, a.g.t., ss. 30-31.

⁴⁶ Emine Nergiz, a.g.t., s. 9.

Özel konu kütüphanesi, 20. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu yıkılıp Türkiye Cumhuriyeti kurulurken, Türkiye'de ekonomik, siyasal, bilimsel ortam ve kültürel yapı böyle bir kütüphaneyi ortaya çıkaracak şartları henüz sağlayamadığından o devirde var olmamıştır. Türkiye'de bu kavram, resmi daire kütüphaneleri, kamu ve özel sektörde kurulan araştırma kütüphaneleri, hatta üniversite kütüphanelerinin kuruluş yıllarında hemen hemen çoğu Cumhuriyet kurulduktan sonra ortaya çıkmıştır.⁴⁷ Bunlar arasında İstanbul Ticaret Odası Dokümantasyon Merkezi, Sabancı ve Koç Holdingleri'nin Kütüphaneleri sayılabilir.

7.2 Halk Kütüphaneleri

Özellikle İlkçağ'da, *halk kütüphanesi*, *halka açık kütüphane*, *kamuya açık kütüphane* kavramlarındaki *halk* sözcüğü, bugünkü anlamda bir ülkede yaşayan insanları içermemiştir. Halk kavramının bugünkü anlamda kullanılış biçimi, 18. yüzyılın sonlarında, 1789 Fransız Devrimi ile belirlenir.⁴⁸

Halka açık ilk kütüphane,⁴⁹ Atina Tiranı Pisistratus tarafından M.Ö. 540'da Atina'da kurulmuş olan kütüphanedir.⁵⁰ Halka açık ilk Roma kütüphanesi ise, tarihçi Asinius Polio tarafından M.Ö. 39'da Forum yakınlarındaki Atrium Libertatis'de kurulan kütüphanedir. İmparator Augustus'un Palatina'da, Apollon Tapınağı yakınında kurduğu kütüphane ise, en ünlü kütüphanelerden biridir.⁵¹

⁴⁷ Gülten Yıldız, a.g.t., s. 63.

⁴⁸ Hasan S. Keseroğlu, *Halk Kütüphanesi Politikası ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Durum*, İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi, 1989, s. 32.

⁴⁹ Jale Baysal, *Kütüphanecilik...*, s. 4.

⁵⁰ Jale Baysal, *Kitap...*, s. 36

⁵¹ a.g.y., ss. 40-41.

İslam dünyasındaki halk kütüphaneleri, başlangıçta hükümdarlar ya da meraklılar tarafından, bazan da bir tarikat çevresinin yararlanması için kurulup, sonradan *Vakıf* biçimine sokularak herkese açık kütüphaneler (*Umumi Kütüphaneler*) durumuna geçmişlerdir. Yönetim ve düzenleme bakımından da 10. yüzyılda İslam kütüphaneciliğinin Batı dünyasının kütüphaneciliğinden daha ileri olduğu düşünülmektedir.

İslam Umumi Kütüphanelerinin en eskisi, *Halife Muaviye'nin* kurdurduğu ve sonradan halkın yararlanmasına sunulmasını emrettiği kütüphanedir. *Umumi Kütüphane* olarak kurulan ilk kütüphane ise, Abbasi Halifesi *El-Me'mun* tarafından Bağdad'ta kurulan *Dar-ül-Hikme'nin Kütüphanesidir*. Dar-ül-Hikme, Musaion örneğini hatırlatacak biçimde bir çeşit akademi gibidir.

İkinci büyük *Umumi Kütüphane*, *Kahire Kütüphanesi'*dir. Bu kütüphane Mısır Fatimi hükümdarları tarafından 1043'de kurulmuş, kitaplarının katalogları da hazırlanmıştır. Başlangıçta İslam kütüphaneleri *Hafız-ı Kütüb* adı verilen kütüphaneciler tarafından yönetilmiştir. Ayrıca kütüphaneler, yararlanmak isteyen herkese açık olup rehinle kitap ödünç verilmektedir.⁵²

Türkiye'nin, 900 yıllık bir kütüphane geleneği vardır. Bu uygarlık çerçevesi içinde kütüphane, devlet bütçesi ile değil, özel vakıflarla ortaya konan bir kuruluş olmuştur. Bu vakıf kütüphaneleri, cami, türbe, tekke, imarethane gibi kurumların içinde yer alarak halka hizmet etmeye çalışmışlardır. İstanbul'da, ayrı bir kütüphane yapısına sahip kütüphanelerin ilki, *Köprülü Fazıl Ahmet Paşa'nın* kurdurduğu *Köprülü Kütüphanesi*, halka açık ilk vakıf kütüphanesi ise, Eyüp Külliyesi'nde kurulan kütüphane olup, bunları diğer kütüphaneler izlemiştir.⁵³

⁵² a.g.y., ss. 49-50.

⁵³ a.g.y., ss. 52-53.

Roma imparatorluğu döneminde ise, yaygın olarak bilinen *halka açık kütüphane* fikri Ortaçağ'da unutulmuştur. Ancak 15. yüzyılda geniş çevreler herkese açık kitap dermeleri fikrini yeniden bulmuşlardır. İlk örnekler de Rönesans'la birlikte ortaya çıkmıştır.⁵⁴

17. yüzyılla birlikte Fransa, İngiltere ve İtalya'da halka açık kütüphaneler sayıca artmış, kurucuları da genellikle varlıklı, bilim ve kültürü yaymak isteyen kişiler olmuştur.

Batı'da halk kütüphanesi kavramına bağlı günlük öncelikle adına bağlı olarak ortaya çıkmıştır.⁵⁵ Halk kütüphanelerinin tarihsel yeri konusunda ileri sürülen sav ve düşünceler, ilk kütüphane yasasının 1850 yılında İngiltere'de uygulama alanına girmesi ile yeni bir zemin kazanır. Bu tarih, bugünkü anlamda halk kütüphanelerinin ortaya çıkışını gösterir.⁵⁶

Yine Osmanlılar döneminde, 1869-1871 yılları arasında Münif Paşa ile Ethem Pertev Paşa, Sadrazam Ali Paşa'ya Kütüphanelerle ilgili bir rapor sunmuşlardır. Raporda, kütüphanelerle ilgili genel görüşler yanında İstanbul'da herkesin yararlanabileceği bir kütüphane kurulması önerisi de yer almıştır. 1882'de ise, devlet eliyle kurulmuş ilk büyük kütüphane olarak *Kütüphane-i Umumi* (bugünkü *Beyazıt Devlet Kütüphanesi*) açılmıştır.⁵⁷

Batı'da ise, 1927 yılında İngiltere Halk Kütüphaneleri Komitesi'nin hazırladığı raporda halk kütüphanelerinin toplum yaşamının vazgeçilmez unsuru olduğu belirtilmiştir.⁵⁸

⁵⁴ a.g.y., s. 45.

⁵⁵ Hasan S. Keseroğlu, a.g.y., s. 34.

⁵⁶ a.g.y., s. 33.

⁵⁷ Jale Baysal, *Kitap...*, s. 54.

⁵⁸ Hasan S. Keseroğlu, a.g.y., s. 37

1932-1935 yılları arasında hizmet veren Halkevi Kütüphaneleri, Türkiye'de halk kütüphanesi işlevini büyük ölçüde yerine getirmiştir. Halkevleri kapandığında da, bu kütüphanelerin dermeleri, okuyucuları ve tüm potansiyelleri, Kütüphaneler Müdürlüğü'ne devredilmiştir.⁵⁹

Amerika'da, *Amerikan Kütüphane Derneği (ALA: American Library Assocation)* ilki 1943, öbür ikisi de 1948 yılında olmak üzere halk kütüphanelerinin amaçları konusunda çalışmalar yayınladı.⁶⁰ Halk kütüphanelerinin amaçları konusunda ilk uluslararası açıklama ise, 1949 yılı sonlarında *Public Library Manifesto (Halk Kütüphaneleri Bildirisi)* olarak UNESCO'dan gelir ve 1972 yılında gözden geçirilerek yeniden yayınlanır.⁶¹

7.3. Okul Kütüphaneleri

Kişiyi tek ders kitabından ya da öğretmenin notlarından kurtarmak olarak özetlenen çağdaş eğitim anlayışı, *Okul Kütüphaneleri* denilen türü yaratmıştır.⁶² Genel olarak okul kütüphanelerinin başlangıcı çok eskiye gitmektedir. Bu kütüphane türü önceleri din adamları tarafından yönetilmiş ve özellikle yüksek sınıfın eğitimi için yararlı olmuştur.⁶³ Ancak bu okul kütüphaneleri, başlarda günümüzdeki örneklerinden oldukça farklıdır. Eski çağda yazıcılık ve kütüphanecilik babadan oğula geçen bir meslek niteliğindedir. Devletin dine dayanan yapısına uygun olarak da kütüphaneler, tapınaklarda yer almıştır. Her tapınağın bir okulu ve bir kütüphanesi vardır. Mısır'da milattan önce 3000 yıllarından başlayarak tapınaklarda kütüphaneler bulunmaktadır.⁶⁴

⁵⁹ Jale Baysal, *Kitap...*, ss. 58-59.

⁶⁰ Hasan S. Keseroğlu, a.g.y., s. 38.

⁶¹ a.g.y., s. 40.

⁶² a.g.y., s. 12.

⁶³ Nuray Yıldız, *Eskiçağ Kütüphaneleri*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1985, s. 313.

⁶⁴ Jale Baysal, *Kitap...*, s. 31.

Amerika'da okul kütüphanesi ise, ilk olarak 1800'lerden sonra gelişmeye başlamıştır. 1900 yılında da ilk okul kütüphanesi, Mary Kinsbury tarafından New York/Brooklyn'de açılmıştır. 1925 yılında ise, Mary E. Hall okul kütüphaneleri konusunda şu yorumda bulunmuştur: "Eskiden okul kütüphaneleri durağan bir yapıdaydı, ancak günümüzdeki okul kütüphaneleri tam tersine dinamik bir yapıya sahiptirler. Yine daha önceki okul kütüphanelerinde tarih ve İngilizce ile ilgili danışma kaynakları ağırlıkta ve geniş yer kaplarken, günümüzde her tür düşünceyle ilgili bölümler yer almaktadır." 1925'de ve 1933'de NEA'nın (*The National Education Association = Ulusal Eğitim Derneği*) ilkökul yöneticilerinin branşlarıyla ilgili standartları, *İlkokul Kütüphaneleri İçin Bazı Standartlar* adıyla yayınlanmıştır.⁶⁵

Osmanlı İmparatorluğu'nda ise, eğitim kurumları 19. yüzyıla kadar medreseler, sıbyan mektepleri ve saray teşkilâtı bünyesinde kurulan Enderun Mektebi'nden oluşmaktadır. Okul ve medreselerde, öğrencilerin ve öğretmenlerin yararlanabilecekleri kütüphaneler bulunmaktadır. Kütüphanenin medreseden ayrılmaz bir unsur durumuna gelmesi ise, 16. yüzyıl sonunda olmuştur. Bu kütüphaneler, genellikle okul ya da medresenin bir odasında kurulmuştur.⁶⁶

19. yüzyılın ikinci yarısından sonra, yabancı okullar sadece İstanbul'da değil, Bütün İmparatorluk toprakları üzerinde yaygınlık kazanmış, bu okulların önemli olanlarında kütüphaneler kurulmuştur. Okulun kütüphanesi hakkında ayrıntılı bilgiler bulunmamakla birlikte İstanbul'da kurulan en eski Rum okulu Fener Rum Mektebi'dir.

⁶⁵ *School Libraries/Media Centers, ALA World Encyclopedia of Library and Information Services*, s. 733.

⁶⁶ R. Tüba Çavdar, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kadar Osmanlı Kütüphanelerinin Gelişimi*, (Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütüphanecilik Bölümü, 1995), ss. 29-30.

1844'de Heybeliada'da kurulan Aya Triados Manastırı ve ruhban okulunda da bir kütüphane bulunmaktadır. İstanbul'da 1863 yılında kurulan Robert Kolej ve 1871 yılında kurulan Amerikan Kız Koleji'nin de kütüphaneleri bulunmaktadır.

Tanzimat öncesinde ve sonrasında eğitim konusuna önem verilmiş ve batı örneklili okullar kurulmuştur. Bu okullarla birlikte kurulan kütüphaneler, Osmanlının klâsik eğitim kurumları olan ve medreselerde kurulan kütüphanelerden farklıdır.

Herşeyden önce bu kütüphaneler vakıf yoluyla kurulmamış, kitap temini, satın alma ve bağış yoluyla yapılmış ve okul bütçelerinde kitap satın alımı, personel giderleri ve bakım-onarım masrafları için ödenek ayrılmıştır. Kütüphane koleksiyonlarındaki değişim ise, yabancı dilde, özellikle Fransızca kitapların artışı şeklinde görülmektedir.⁶⁷

Ancak, eğitim konusu ele alınırken, kütüphanelere ilişkin bir takım karar ve düzenlemeler ihmâl edilmiştir. Okul kütüphaneleri konusu ise, ancak 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnâmesi ile resmî olarak ele alınmıştır.

Ayrıca, devrin ilkokulları olan sıbyan mekteplerinde kütüphane kurulmasına ilişkin bir hüküm bu nizamnâmede yer almamıştır. Böylece bir taraftan sıbyan mektepleri varlıklarını sürdürürken, bir taraftan da mekteb-i ibtidailer kurulmuştur. Bunlardan biri olan Mekteb-i İbtidâî-yi Hamidî'de bir kütüphane de bulunmaktadır. Kütüphaneye 1882'de çok sayıda kitap yanında, gazete ve harita, küre, termometre, barometre, saat gibi ders araçları bağışlanmıştır.

⁶⁷ a.g.t., ss. 38-41.

19. yüzyılda kurulmaya başlayan rüşdiyeler, zamanla yaygınlık kazanmıştır. Taşrada kurulan rüşdiyelere çeşitli tarihlerde gönderilen kitaplara dair vesikalar, bu okullarda kütüphane kurulduğunu kesin olarak kanıtlamasa da böyle bir olasılığı düşündürmektedir. Ancak, 1913-1923 yılları arasında kalan devrede, kütüphane düşüncesi bizzat okul program ve talimatnâmelerine girmiştir.⁶⁸

Milli Eğitim Bakanlığı'nın davetlisi olarak 1924'de Türkiye'ye gelerek ülkemizdeki kütüphaneler hakkında bir rapor hazırlayan Profesör John Dewey bu raporunda okul kütüphanelerine de yer vermiştir.⁶⁹ Raporun 4. ve 5. maddelerinde ise, ilk defa okul kütüphanelerinin aynı zamanda halk kütüphanesi hizmeti de vermeleri gerektiği belirtilmiştir.⁷⁰ 1926 yıllarından başlayarak da okul yönetmelikleri ve ders programları kütüphane ile sıkı bir işbirliğini öngörmüşlerdir.⁷¹

7.4. Üniversite Kütüphaneleri

Ortaçağ'da kütüphaneler genellikle manastırlarda ve piskoposluklarda toplanmıştır.⁷² Günümüzdeki özelliklerin tümünü taşımasa da üniversite kütüphanelerinin başlangıcı olarak düşünülen bu kütüphaneler, ya manastır ve kilise gibi dinsel kurumların ya da dinsel eğitim veren okulların kütüphaneleriydiler. Özellikle Origenes'in Filistin'deki Kayseri'de kurduğu bu kütüphane, antik çağda Mousain'un oynadığı rolü, hıristiyan dünyasında oynamıştır.⁷³

⁶⁸ a.g.t., ss. 31-32.

⁶⁹John Dewey, *Türkiye Maarifi Hakkında Rapor*, 2. bs. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1952, s. 1.

⁷⁰ a.g.r., ss. 4-5.

⁷¹ Jale Baysal, *Kütüphanecilik...*, s. 59.

⁷² Jale Baysal, *Kitap...*, s. 42.

⁷³ a.g.y., ss. 41-42

İlk manastır kütüphanesi ise, M.S. 540'da Romalı Komutan Cassiodorus'un Vivarium'daki çiftliğinde kurulmuştur. *Monte Cassino*, *Cluny* ve *St. Gallen* manastır kütüphanelerinin en tanınmışlarıdır.⁷⁴ Ayrıca, papaz kuralları arasında kitap ve kütüphanecilikle ilgili bir maddenin bulunuşu da dönemin kütüphaneciliğini büyük ölçüde etkilemiştir.

Roma Germen İmparatorluğu'nun hakim durumda olduğu çağda, kültürel hayat da desteklenmiş ve ürün vermiştir. 11. yüzyılda başlayan bu hareketlerden sonra, 12. yüzyılda manastırların 600 yıl sürmüş kitap kültürlerinin de yıkılışı başlamıştır.⁷⁵

Batı dünyasında 12. yüzyıla kadar papazlar, 13. yüzyıldan sonra üniversiteler önemli rol oynamışlardır. İlk üniversitelerle birlikte kitap tarihinde yeni bir dönem başlamış, kitap çoğaltmak artık dinsel bir görev değil bir geçim yolu, bir meslek olmuştur.⁷⁶

Üniversite kütüphanelerinin gelişimi, üniversitelerin gelişimi ile de paralellik gösterir.⁷⁷ Batı'nın ilk üniversitesi ise, 12. yüzyılda Bologna'da kurulmuştur. Bu ve daha sonra kurulan ilk üniversitelerin hepsi, belli bir konu alanında uzmanlaşmışlardır.

Öğretim üyeleri ve öğrenciler için ayrıca üniversite kütüphaneleri de kurulmuştur. Bunların ilki, 1250'de Robert von Sorborne tarafından Paris'teki Sorbon Koleji'nde kurulmuş olup, kendi türünden başka bir çok kütüphaneye de örnek olmuştur.⁷⁸

⁷⁴ Jale Baysal, *Kütüphanecilik...*, s. 5

⁷⁵ Jale Baysal, *Kitap..*, ss. 42-43.

⁷⁶ a.g.y., s. 43.

⁷⁷ Havva Erbay, *Üniversite Kütüphanelerinin Yönetim ve Organizasyon Yapıları ve Bir Uygulama*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Organizasyon ve İşletme Politikası Bilim Dalı, 1993), s. 9.

⁷⁸ Jale Baysal, *Kitap...*, ss. 43-44.

Genel bir üniversite eğitimi verme amacına yönelik ilk üniversite ise, 1320'de İngiltere'de kurulmuş olan Oxford'dur. Almanya'da ilk üniversiteler, Paris örneğine bağlı olarak 14. yüzyılda kurulan; Prag, Viyana, Heidelberg ve Köln üniversiteleridir. Üniversite kütüphaneleri ise, bugün olduğu gibi çeşitli kitaplar içermemiş, kitaplar belli bir konu alanına bağlı olarak toplanmışlardır.⁷⁹

18. yüzyılda pek çok kütüphane, dermeleri ve yönetimleri ile kütüphaneden çok müzeye benzemektedir. Bu yüzyıl içinde ise, kullanılan, günlük hayattaki uygulamalar için başvuru kütüphane fikri belirginleşmiş, ilk örneği de *Göttingen Üniversitesi Kütüphanesi* olmuştur. Dünyanın ilk modern üniversitesi olarak bilinen Göttingen Üniversitesi'nin kütüphaneyi değil, kütüphane anlayışının Göttingen Üniversitesi'ni yarattığı düşünülmektedir.

1810'a kadar üniversitelerde yalnızca ders anlatılırken, 1810'da kurulan Berlin Üniversitesi ile, yeni bazı öğretim esasları getirmiştir. Üniversite, sınıfların yanında seminerler kurmuş, bilimsel araştırma, doğrudan doğruya metinler üzerinde çalışılarak birlikte yürütülmüştür. Bu amacı gerçekleştirebilmek için de üniversite içinde yeni tip bir kütüphane, *Seminer Kütüphanesi* ortaya çıkmıştır.⁸⁰

İslâm dünyasında da, ilk yüksek öğretim kurumları olarak medreseler kabul edilmektedir. Medreselerdeki kütüphaneler ise üniversite kütüphanelerinin ilk örnekleridir.⁸¹ Osmanlılar döneminde, Tanzimat'tan önce kurulan *Tıbhane-i Âmire* adlı okulun öğretim dili 1864 yılına kadar Fransızca olduğundan, kütüphanenin koleksiyonu da Fransa'dan satın alınan kitaplarla zenginleştirilmiş, Okul 1839'dan sonra Galatasaray'a nakledilmiştir.⁸²

⁷⁹ a.g.y., s. 44.

⁸⁰ a.g.y., s. 46.

⁸¹ Havva Erbay, a.g.t., s. 10.

⁸² R. Tüba Çavdar, a.g.t., s. 33.

Bugünkü Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin temelini oluşturan Mekteb-i Mülkiye ise, 1859'da öğretime başlamıştır. Açılış tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, 1860 yılına ait bir tezkereden kütüphanenin, okulun açılış ya da hemen sonrasında oluşturulduğu anlaşılmaktadır.⁸³

Cumhuriyet döneminde ise, 1924 yılında Türkiyat Enstitüsü Kütüphanesi, 1925 yılında İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi kurulmuştur. Daha sonraları bu kütüphaneleri fakülte, bölüm, seminer ve enstitü kütüphanelerinin kurulması izlemiştir.⁸⁴ Üniversite kütüphanelerinin plansız gelişimi 1950'li yıllarda da kendini göstermektedir.

1956'da kurulan ODTÜ'deki (Ortadoğu Teknik Üniversitesi) merkezi kütüphane, bu alandaki ilk örnektir. Genellikle *kampüs* esasına göre kurulan Hacettepe (1967), Boğaziçi (1971), Dicle, Anadolu ve Çukurova Üniversiteleri'nin (1973) açılmasıyla, kütüphane hizmetlerinin merkezi olarak uygulanması yoluna gidilmiştir.

1973'deki üniversiteler kanununun 35. maddesinde, özel kuruluş yasaları olan ODTÜ ve Boğaziçi Üniversiteleri hariç, diğer üniversite kütüphanelerinde *laboratuvar, enstitü, klinik ve atölyelerin yanı sıra kitaplıklarda da uzman kadrolu personel çalıştırılacağı* öngörülmektedir.⁸⁵ Üniversiteler uluslararası gelişmeleri izleyebilmek için, bazı etkinliklerde bulunmuşlardır. Bu konuyla ilgili olarak 1986'da TÜVEKA (Türkiye Üniversite ve Araştırma Kurumları Ağı) kurulup üniversitelerin bir bölümü EARN'e (European Academic Research Network = Avrupa Akademik Araştırma Bilgi Ağı) bağlanmıştır.⁸⁶

⁸³ a.g.t., s. 36.

⁸⁴ Havva Erbay, a.g.t., s. 66.

⁸⁵ Ahmet Çelik, *Türkiye'deki Üniversite Kütüphanelerinin Tarihsel Gelişimi*, Prof. Dr. İlhan Kum'a Armağan, ss. 31-35.

⁸⁶ a.g.m., s. 38.

Üniversite kütüphanelerinin, içinde buldukları sorunları ve eksiklikleri gidermek amacıyla, son yıllarda mevcut üniversite kütüphanelerindeki kaynak israfını en aza indirmek, özellikle yeni kurulmuş ve çeşitli nedenlerle gelişmemiş üniversitelerdeki öğretim ve araştırma elemanlarına çağdaş hizmet sunmak, üniversite kütüphanelerinin çeşitli sorunlarına çözüm getirmek ya da önderlik etmek amacıyla⁸⁷ 1983 yılı içinde çıkarılan *Üniversite Personel Kanunu*, bütün üniversitelerde *Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlıkları* öngörmüş ve bir çeşit ortak çalışmaya doğru ilk adım atılmıştır.⁸⁸

7.5. Milli Kütüphaneler

1789 Fransız Devrimi'yle birlikte ortaya çıkan *Millet* kavramı ve bu fikrin gelişmesi sonucu *Milli Kütüphaneler* doğmuş,⁸⁹ Devrimle birlikte ise, bütün manastırlar kaldırılmıştır. Fransız ulusal kütüphanesi *Bibliothèque Nationale* ve Münih Kraliyet Kütüphaneleri bu olaydan en büyük ölçüde yararlanmış ve genişlemişlerdir.⁹⁰ 1985 yılı sonunda ise, dünyadaki milli kütüphanelerin sayısı 106'ya ulaşmıştır.⁹¹

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, milli kütüphane kurma düşüncesi, 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanından sonra ortaya çıkmıştır. Bu düşünce, politik çevrelerde sürekli işlenmiş ve 1912-1918 yılları arasında çeşitli illerde milli kütüphane adını taşıyan birçok kuruluş ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında 1912 İzmir ve Kayseri, 1917 Eskişehir ve Konya, 1918 Diyarbakır, (yaklaşık) 1920 Bursa Milli Kütüphaneleri sayılabilir.

⁸⁷ Havva Erbay, a.g.t., s. 66.

⁸⁸ Jale Baysal, *Kitap...*, s. 59.

⁸⁹ a.g.y., s. 12.

⁹⁰ a.g.y., s. 46.

⁹¹ *National Libraries, ALA...*, s. 580.

Böylece 1789 Fransız Devrimi'nin getirmiş olduğu *Milli Kütüphane* fikri, ülkemizde ilk ürünlerini vermiştir. Ancak, bu kütüphaneler tam bir milli kütüphane görevini yerine getirmemiş, yalnızca ad olarak milli kütüphane düşüncesini benimsemişlerdir.⁹²

Ülkemizde milli kütüphane düşüncesinin gerçekleşmesi ise, Adnan Ötügen'in gayretleri sonucunda başarılmıştır. Kuruluş çalışmalarına 1946'da başlayan kütüphane 1948'de açılmış ve 1950 tarihli *Milli Kütüphane Kuruluş Kanunu*yla da, Cumhuriyet sonrası yasa ile kurulmuş tek kütüphanemiz olma niteliğini kazanmıştır.⁹³

7.6. Günümüzde Kütüphaneler

19. yüzyılda, kitap dermelerinin sistemli geliştirilmesi, kurallara bağlanmış bir yönetim ve geniş bir okuyucular çevresine açık olma nitelikleri ile bir kitap topluluğunun kütüphane sayılabileceği anlayışı genel olarak kabul edilmiştir.

Bu olaylar kütüphaneyi, eskisinden çok daha önemli bir kuruluş durumuna getirmiştir.

Kütüphaneye karşı duyulan gereksinim ve ilginin artması, bu gereksinimle ilginin doğurduğu baskı, Avrupa'da, Amerika'da, bütün uygar ülkelerde benzer biçimde kütüphanelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yayın sağlamada, kataloglama ve yararlandırmada ortak kurallar uygulanmaya başlamıştır. Bu kurallar, uzun yıllar boyunca işlenip biçimlenerek ortaya çıkmışlardır. Bu alanda yapılan çalışmalar kütüphaneleri birleştirici bir etki yaparak, belli bir benzeşmeye yol açmışlardır.

⁹² Jale Baysal, *Kitap...*, ss. 54-55.

⁹³ a.g.y., s. 60.

Modern kütüphane, eski salon kütüphanesi örneğinin aksine, depolara, yararlandırma bölgelerine ve yönetim bölümlerine ayrılmıştır. Kütüphane memurluğu, eskiden olduğu gibi ek görev olarak bilginler tarafından değil, esas görevi kütüphanecilik olan meslek elemanları tarafından yapılmaya başlanmıştır. Kurallara bağlanmış bir öğretim ve sınav düzeni, bir kütüphanecilik mesleği yaratmıştır. Kitaplar, artık planlı bir seçimle ve düzenli bütçelerle desteklenerek sağlanmaktadır.

Devletin, yayınlanan bütün eserlerden bir kaçına, kütüphane amaçları için el koyması ve ulusal yayınların belli merkezlerde eksiksiz olarak toplanmasını sağlayan "*Derleme Yasaları*" bütün ülkelerde yaygınlaşmıştır.⁹⁴

Modern kütüphanecilik hareketi, ortak kataloglama kuralları kullanmaktan başlayarak kütüphaneler arası ilişkilerin sıkılaşması ile sonuçlanmıştır. Böylece kütüphanelerin çalışma alanları genişlemiş, olanakları ise kendi dar sınırlarının çok üstüne çıkmıştır.

Kütüphaneler son yüzyıl boyunca, önceki yüzyıllarla kıyaslanamayacak bir atılım yapmışlardır. Bunun en önemli nedenlerinden biri, devlet tarafından korunmaları ve masraflarının kamu bütçelerinden karşılanmaya başlamasıdır.⁹⁵

Gelecekte, kütüphanelerin bütçeleri azalacak, gelişen teknolojiyle birlikte, binaları da küçülecektir. Kütüphanelerde teknolojinin kullanımı, CD-ROM'lar, On-Line, kataloglar, ödünç verme gibi kolaylıklar sayesinde, sürekli artacak ve bu durum, okuyucu kullanımını da olumlu yönde etkileyecektir. Kâğıtlar hâlâ önemini korumakla beraber elektronik gazeteler, bilgisayar yazılımları, mikrofilmler... gibi bilgi kayıtları da artacaktır.⁹⁶

⁹⁴ a.g.y., s. 47.

⁹⁵ a.g.y., ss. 47-48.

⁹⁶ Havva Erbay, a.g.t., s. 11.

8. ÖZEL KONU KÜTÜPHANELERİ

Seçerek sağladığı yayınları toplayan, sınıflandıran ve isteyene sunan kütüphanelerin yanında, en son ve en yeni bilgileri en kısa zamanda kullanıcılara ulaştırabilmek amacıyla başlayan, belge ve bilgi gereksiniminden kaynaklanan çalışmalarda bulunan özel konu kütüphaneleri,⁹⁷ *Türkçe'de özel kütüphane* ya da *ihtisas kütüphanesi*, *İngilizce'de special library*, *Fransızca'da bibliotheque specialisee*, *Almanca'da spezialbibliothek* ya da *fachbibliothek* olarak adlandırılmaktadır.

Özel konu kütüphanelerinin tanımlarıyla ilgili genel bir değerlendirme yapan İrfan Çakın, makalesinde bu tanımları, vurguladıkları başlıca unsurlar açısından şu 4 genel grupta toplamıştır:

1) Kullanıcıları temel alan tanımlar: Shera'ya göre özel kütüphane, "*belirli bir grup kullanıcısının gereksinimlerini karşılamak üzere bir araya getirilmiş kütüphane belgelerinden oluşan bir koleksiyondur.*" Fosket ve Fergusson'da yapmış oldukları tanımlar da Shera gibi "*belirli bir grup kullanıcı*" unsuruna büyük bir ağırlık verip, özel kütüphanelerin diğer niteliklerini pek önemsememişlerdir.

2) Hizmetin niteliğini temel alan tanımlar: Bu grupta yer alan tanımların ortak yanı, özel kütüphanelerde verilmekte olan hizmetlerin niteliğine ağırlık vermiş olmalarıdır. *Henkel, Education for Special Librarianship* başlıklı makalesinde "*özel kütüphanelerin dikkate değer en belirgin özelliği ne koleksiyonların içeriği, ne de kütüphanenin hizmetinde bulunduğu kuruluşun tipi, ne de kullanıcılarının niteliğidir*" der. Henkel'e göre; özel kütüphanelerin en dikkate değer ayrıcalığı, sunduğu hizmetlerin özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

⁹⁷ Ayşegül Ardiç, a.g.t., s. 17.

3) Bilgi kaynaklarının niteliğini temel alan tanımlar: *Josephson*, *What is a Special Library* adlı çalışmasında "özel kütüphane, belirli bir ya da birden çok birbirleriyle yakinen ilgili konulardaki bilgi kaynaklarını bulunduran bir kütüphanedir" diye tanımlamıştır. Ranganathan ve Hutton'da geliştirmiş oldukları tanımlarda, *belli bir konuda uzmanlaşmayı*, özel kütüphane olmanın ön koşulu olarak kabul ederler. Bu grup içinde ele alınan tanımlarda vurgulanan *belirli bir konu* kavramı, 20. yüzyıl özel kütüphane olgusunda büyük ölçüde geçerli olmakla birlikte, söz konusu tanımlar özel kütüphanelerin diğer niteliklerini yansıtmakta yetersiz kalmaktadırlar.

4) Bilgi kaynaklarının biçimini temel alan tanımlar: *Amerikan Kütüphane Derneği'nin*, *Glossary of Library Terms* adlı yapıtında özel kütüphane, bazı nedenlerden ötürü, belirli bir zaman aralığında, belirli bir konuda ve belirli bir biçimdeki bilgi kaynaklarından oluşan koleksiyon olarak tanımlanmaktadır. Tanımda yer alan *belirli bir biçimdeki bilgi kaynakları* ifadesi, her ne kadar mikrofilm, harita gibi kaynaklardan oluşan kütüphaneler için geçerli olabilirse de, genelde özel kütüphanelerin niteliklerini belirtmekten uzaktır.⁹⁸

Özel konu kütüphanelerini diğer kütüphanelerden ayıran en büyük özellik, bu kütüphanelerin destek gördükleri kurumların amaçlarına yönelik bilgileri, kitapları, belgeleri toplamada uzmanlaşmaları, böylece bu kurumlara özel bir destek sağlamalarıdır. Bu kütüphaneler, kendilerini destekleyen organizasyonun isimleri ile adlandırılmışlardır. İstanbul Ticaret Odası Dokümantasyon Merkezi, Şişe Cam Dokümantasyon Merkezi gibi kuruluşlar bunlara örnek olarak verilebilir. Bu kütüphaneleri diğer kütüphanelerden ayıran başka bir özellik de, özel konu kütüphanelerinin hem topladıkları belge, hem kapsadıkları alan hem de çalıştırdıkları personel açısından olmaktadır.

⁹⁸ İrfan Çakın, *Özel...*, ss. 49-51.

Aynı zamanda bu kütüphanelerin okuyucuları da yayınların hedeflerine ve bağlı oldukları kurumlara göre değişirler. Bir çok özel konu kütüphanesi, hizmeti örgütüne vermekte diğer kişi ve kurumlara kapalı olmaktadır. Kurum dışı kütüphaneden yararlanma ancak özel anlaşmalar yoluyla olmaktadır.⁹⁹

Özel konu kütüphaneleri kuranlar yalnızca devlet ve özel idare kesimindeki kamu kuruluşları değil, özellikle kişi hukukuna dayanılarak dernekler, iktisadi işletmeler, şirketler, kiliseler gibi kurulmuş kurumlarda da yer alabilmektedirler.¹⁰⁰

Özel konu kütüphanelerinin bir kısmı korudukları belgelere göre el yazmaları kütüphanesi, plak kütüphanesi gibi, bir kısmı da ilgilendikleri konulara göre uluslararası hukuk kütüphanesi, Shakespeare kütüphanesi olarak adlandırılabilirler.¹⁰¹ Bu kütüphaneler, birbirinden oldukça farklı kuruluşlarda oluşturulmuş olması yanı sıra, bu kütüphanelerden beklentiler, kütüphanenin hizmetinde bulunduğu ana kuruluşun özellikleri çerçevesinde değişiklik gösterebilmektedir.

Mesleki, ticari, ekonomik, kültürel, endüstriyel, bilimsel ve teknolojik amaçlı kamu ve özel sektör kuruluşlarına hizmet vermekle yükümlü bulunan kütüphaneler, birer özel kütüphane olduğu gibi, merkezi ve mahalli yönetimin çeşitli kademelerinde oluşturulmuş olan (literatürde *resmi daire kütüphaneleri* olarak bilinen) kütüphaneler de özel kütüphane kavramı içinde düşünülmektedir. İrfan Çakın makalesinde, Amerika'nın özel kütüphaneleri geliştirme sorumluluğunu yüklenmiş bulunan *Special Libraries Association*'ın (*Özel Kütüphaneler Derneği*), *Objectives and Standards for Special Libraries* başlıklı bildirisindeki özel kütüphanelerin niteliklerini şöyle belirtmiştir:

⁹⁹ Emine Nergiz,, a.g.t., s. 5.

¹⁰⁰ Marianne Schwarzer ve Paul Kaegbein, *Özel Kütüphanecilerin Meslek Özellikleri*, (çev.) Meral Alpay, *Türk Kütüphaneciliği*, 1993, 7(1), s. 53.

¹⁰¹ Ayşegül Ardiç, a.g.t., s. 14.

a) Özel kütüphane, hizmet verdiği kuruluşun başlıca bilgi (information = enformasyon) merkezidir.

b) Özel kütüphane, parçası olduğu kuruluşun ilgilendiği konularda bilgi kaynaklarını sağlar, düzenler, hizmete hazır duruma getirir ve bunlardan yararlanmayı kolaylaştırıcı faaliyetlerde bulunur.

c) Özel kütüphane, hizmetlerine gereksinim duyan herkese hizmet verir.¹⁰²

Genelde, iyi bir araştırma kütüphanesi olarak düşünülen özel kütüphanelerin, diğer kütüphane türlerinden farklı olan özellikleri ise;

- 1) Hizmet verdikleri yer,
- 2) Koleksiyonların konusal içeriği,
- 3) Kullanıcıların nitelikleri,
- 4) Küçük olabilmeleri,
- 5) Bilgi erişimine verdikleri önemdir.¹⁰³

1) Hizmet verdikleri yer bakımından farklılık gösterirler:

Kendisini oluşturan ve destekleyen ana kuruluşun amaçları doğrultusunda hizmet politikası güden özel kütüphaneler, kurulmuş oldukları yerlerin özellikleri açısından hem diğer kütüphane türlerinden hem de birbirlerinden farklıdır. Kurulmuş oldukları yerlerin çeşitliliği, özel kütüphanelerin sayı olarak en kalabalık kütüphane grubunu oluşturmasının başlıca nedenidir. Bu kütüphanelere özellikle kamu ya da özel sektöre bağlı çeşitli sanayi, ticari, iş, kültürel amaçlı kuruluşların yanı sıra mesleki kuruluş ve derneklerin bünyesinde rastlanır.

Ayrıca merkezi ve mahalli yönetimin çeşitli kademelerinde, ticari kazanç gütmeyen müze ve hastahanelerde de özel kütüphaneler oluşturulmuştur. Hizmet verdikleri yerler dikkate alındığında, bu kütüphaneler genelde temel amacı öğretim olmayan kuruluşların birimleridir.

¹⁰² İrfan Çakın, *Özel...*, ss. 49-50.

¹⁰³ a.g.m., ss. 52-53.

Bu kütüphaneler, parçası buldukları ana kuruluşların beklentileri çerçevesinde çalışırlar. Oluşumları ve gelişimleri bu ana kuruluşun amaçlarının gerçekleşmesine sağladıkları katkıyla doğru orantılıdır.

2) Koleksiyonların konusal içeriği bakımından farklılık gösterirler: Özel kütüphanenin hizmetinde bulunduğu kuruluşun ilgilendiği konu ya da konular, kütüphanenin koleksiyonunda bulundurması gereken bilgi kaynaklarının içerikleri hakkında da ışık tutar. Ancak, özel kütüphanelerin ilgili konuda tüm bilgi kaynaklarını koleksiyonlarında bulundurmaları gerekmez. Çünkü bu, oldukça pahalı bir olaydır. Bulundurulacak kaynakların *çok gerekli* özelliğini taşıması yanısıra, ilgili konuda güncel bilgiyi içermeleri de aranılır.

Sınırlı sayıda kitap ve süreli yayın dışında, ilgili konuda yönlendirici ve belirleyici nitelikte öz dergileri, indeksler, bibliyografyalar, kataloglar gibi bibliyografik araçlara koleksiyonda büyük ölçüde yer verilmelidir. Koleksiyonda yer alan bilgi taşıyıcıları arasında, ayrıca kurum mensuplarının bilgi gereksinimlerini karşılayacağı düşünülen standartlar, kupürler, raporlar, mikroformlar gibi kaynaklar sayılabilir. Belirli bir konuda güncel bilgi olayı, özel kütüphaneyi kullanacak olanların, ilgili konu dışında ya da güncelliğini yitirmiş bilgilere gereksinim duymayacakları anlamına gelmez. Böyle durumlarda özel kütüphanelerin, çevrelerindeki kütüphanelerden yararlandıklarına sıklıkla rastlanır. Özel kütüphanelerdeki bilgi kaynaklarına ilişkin bir diğer konu da, kütüphanede bulunan bazı kaynakların herkese açık olmadığıdır. Bilginin evrensel olduğu, bilgi alışverişinin gerekliliği çeşitli nedenlerle ileri sürülürse de, kimi bilgilerin kurumun yönetimi tarafından tanımlanmış belirli kişilere sunulması gerekir. Bu durum ise, özellikle ticari, ve askeri kuruluşlarla teknoloji ile uğraşan kurumlar için geçerlidir.¹⁰⁴

¹⁰⁴ a.g.m., s. 52.

Labaratuvar notları, kurumun hazırladığı raporlar, kurum politikası hakkında hazırlanan tartışma tutanakları, üretim bilgileri, tüketici araştırmaları ve sonuçları, gizlilik içinde, diğer kaynaklardan ayrı bir yerde saklanır ve herkese açık olmaz.

3) Kullanıcıların nitelikleri bakımından farklılık gösterirler: Özel kütüphaneler, halk kütüphaneleri gibi herkese açık kütüphaneler değildir. Bu kütüphaneler, hizmetinde buldukları kurumda çalışanlara ve kurumla ilgisi olan kişilere yönelik hizmet verirler.

Gerek kurumun gerekse kütüphanenin, tanımlanmış, belirli bir amaca ilişkin olarak oluşturulmuş olması, kütüphane kullanıcılarının da bir takım özel niteliklere sahip olduğu anlamına gelmektedir.

Kullanıcılarının da bazı durumlarda belirli bir meslek grubunun mensupları örneğin; ekonomist, arkeolog... olabildiği gibi, bazen de amacı belirli bir çalışma alanı ile sınırlanmış iş kolunda çalışanlar, örneğin; turizm, reklamcılık, televizyon alanı.. olabilmektedir. Kütüphanecinin kurumda çalışanları ve bunların hangi işlerle uğraştıklarını çok iyi bilmesi ve bu doğrultuda hizmetlerini planlaması gerekmektedir.

4) Küçük olabilmeleri bakımından farklılık gösterirler: Böyle bir ayırım her zaman geçerli olmamakla beraber, özel kütüphaneler genelde bir halk ya da üniversite kütüphanesi kadar büyük değildir. Bu konuda yapılmış olan alan çalışmaları, özel kütüphanelerin gerek kapsadıkları yer, gerek personel, gerekse koleksiyonlarının, hacim bakımından diğer kütüphanelerden çok daha sınırlı boyutlarda olduğunu ortaya koymuştur.¹⁰⁵

¹⁰⁵ a.g.m., ss. 52-53

5) Bilgi erişimine verdikleri önem bakımından farklılık

gösterirler: Diğer kütüphane türlerinde amaç çoğu kez öğretime yardımcı olmak, okuma alışkanlığını geliştirmek, boş zamanları değerlendirmek ya da araştırmacılara yardımcı olmak şeklinde tanımlanır.

Özel kütüphanelerin geleneksel amacı ise, artık özel kütüphaneciliğin sloganı haline dönüşmüş olan, *bilgiyi çalışmaya uygulamaktır*. Burada çalışan kütüphaneciden beklenen, gereksinim duyulan bilginin yer aldığı kaynağı, istekte bulunana ulaştırmaktan çok, bilginin bizzat kendisinin sağlanarak iletilmesidir. Böylelikle kurumda çalışan uzman personelin zamanı, kurumun amaçları çerçevesinde daha verimli bir şekilde değerlendirilmeye çalışılmaktadır.

Ödünç verme hizmeti gibi, kimi kütüphanelerde kütüphanecilerin oldukça zamanını alan çalışmalar ya da kütüphaneye gelen kullanıcıya aradığını bulması konusunda ona yardımcı olma çabaları, bir çok özel kütüphanede, kütüphanecinin zamanını oldukça sınırlı bir kısma mal olur.

Bazen buradaki kütüphaneciler, belirli bir konuda literatür taraması yapmakla da kalmayıp, talepte bulunanın (çoğu kez kurumun üst düzey yöneticileri) beklentisi çerçevesinde bulguların belirli bir düzen içinde rapor etme durumunda kalmaktadırlar.¹⁰⁶

Özel konu kütüphaneleri, bilgi üniteleri ya da dokümantasyon merkezleri belli okuyucu gruplarına belirli konu ya da konularda ayrıntılı bilgi sağlamak amacıyla kurulurlar. Bu amacı gerçekleştirmek için de temel kütüphanecilik kurallarıyla birlikte, amaca uygun olarak geliştirilmiş yeni yöntemlerden yararlanırlar.¹⁰⁷

¹⁰⁶ a.g.m., ss. 53-54.

¹⁰⁷ Ayşegül Ardiç, a.g.t., s. 38.

Özel bir alana hizmet etmeleri açısından belge-bilgi merkezleri ile özel konu kütüphaneleri birbirine benzerlerse de, yaptıkları işler açısından bazı farklılıklar ortaya çıkmaktadır.¹⁰⁸

Belge-bilgi merkezlerinin çekirdeğini oluşturan özel konu kütüphaneleri genellikle, danışma hizmeti aşamasında araştırmacılara yararlı olmaktadır. Konusuyla ilgili basılı ya da görsel-işitsel belgeleri toplayan kütüphane, bunları sınıflandırarak depolar ve araştırmacı kataloglar yardımıyla aradığı yayını bulduğunda, kütüphane içinde ya da ödünç vererek yararlandırır.¹⁰⁹

Kütüphaneler ile belge-bilgi merkezleri hizmet verdikleri kullanıcı kesimlerinin gereksinimlerini karşılamak amacıyla sistemli ve düzenli olarak belge ve bilgi sağlayan, bunları işleminden geçirerek en uygun biçimde ve en kısa sürede yararlandırmaya sunması beklenen merkezlerdir.

Kütüphaneler ile belge-bilgi merkezleri, hizmet verdikleri kullanıcı gruplarının, kullandıkları belgelerin, yöneldikleri konu alanlarının, kapsamına ve özelliklerine yahut başka etmenlere göre (örn.; ağırlıklı olarak hizmet verilen bir coğrafi bölge gibi) değişik türlere ayrılırlar. Guinchat-Menou, sözü edilen kuruluşları, yürüttükleri bilgi çalışmalarındaki temel farklılıklara göre üç ana grupta toplamaktadırlar.

Buna göre, birinci grupta yer alan birimler arşiv, kütüphane ve medya merkezi gibi birincil belgelerin sağlanması ve korunmasına ağırlık verirler. Arşivler, kurumların ürettiği belgeleri kapsarlar ve bu belgeleri kurum dışına ödünç vermezler. Kütüphaneler ise, yazma, basma, baskı dışı çeşitli belgeleri kapsarlar ve bazı kütüphaneler (yazma kütüphaneleri, derleme kütüphaneleri) ile belli kaynak türleri hariç olmak üzere, kurum dışına ödünç yayın verirler.

¹⁰⁸ a.g.t., s. 16

¹⁰⁹ a.g.t., ss. 34-35.

İkinci gruptaki birimler, belgelerin içerik tanımlaması ve analizlerinin yapılmasına, bunların yayılmasına ve bilgi kaynaklarının duyurulmasına yönelik çalışmalar yapan belge/dokümantasyon merkezleridir. Bu merkezler de, ulusal belge merkezleri, resmi ve özel kuruluşlara bağlı belge merkezleri gibi gruplara ayrılırlar.

Üçüncü grupta ise, daha çok bilgi kullanımına dayanan ve böylece bilgi isteklerini karşılayan bilgi (enformasyon) merkezleri yer alır. Amaçları, kullanıcı isteğini beklemeden ve/veya isteğe bağlı olarak, kullanıcı gereksinimlerine uygun bilgi sağlamak olan bu merkezler, hizmetlerini sözlü olarak, aynı zamanda yazılı, basılı, baskı dışı araçlarla gerçekleştirirler.¹¹⁰

Ayrıca, özel konular ya da sorunlar üzerine, genellikle yazılı olmayan belgelerin toplanmasını, korunmasını, yararlanmaya hazır tutulmasını üzerlerine almış olan basın, televizyon gibi kuruluşların kütüphaneleri de *özel konu kütüphaneleri* arasında yer alırlar.¹¹¹

Özel konu kütüphaneleri, nitelik ve örgütlenme bakımından, bilimsel araştırmayı destekleme ve gerçekleştirme işini amaç edinir. Son yıllarda bütün konularda evrensel olma amacını bırakan özel konu kütüphaneleri, bir ya da birkaç konuda evrensel olma yoluna girmiş, bu da ülke çapında kütüphaneler arası sağlama ve yararlandırma örgütlerini kurdurmuştur.¹¹²

Devletin çeşitli seviyedeki daire ve makamlarının amaçları hizmet verilen ve bu amaca uygun çalışma metodları uygulayan ve özel konu kütüphaneleri içinde yer alan kütüphaneler, resmi daire kütüphanesi çerçevesinde ele alınırlar.

¹¹⁰ Aysel Yontar, *Kütüphane ve Belge-Bilgi Merkezlerinde Bilimsel Yönetimin Önemi*, İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi Yayınları, 1995, ss. 3-5.

¹¹¹ Jale Baysal, *Kütüphanecilik...*, ss. 56-57.

¹¹² Meral Alpay, *Araştırma...*, s. 11.

Kütüphanelerin gruplandırılmasında en önemli ayırıcı kriter olan amaç, resmi daire kütüphanesi için doğrudan doğruya devlet amacıdır. Resmi daire kütüphaneleri de yönetimin bir parçasıdır.

Bu kütüphaneler, uygulama alanının başka özel kütüphaneleri ile birlikte, bilim kütüphaneleri yanında ayrı bir grup oluştururlar ve bu kütüphanelerle çok yakın bağlantıları vardır. Resmi daire kütüphanelerinin verdiği hizmet, kamu işlerinde başarılı bir uygulamayı gerçekleştirebilme konusunda, sayılarla ölçülebilen bir değer taşır.¹¹³ Özel konu kütüphanelerinde bilginin yayılması ve sıralanmasında özel teknikler uygulanır. Bilgiyi içeren belge, doğası gereği özel teknikler gerektirir. Bu kütüphanelerin bugün için önemli sorunlarından biri de kitap dışı belgenin hacmi dolayısıyla kayıt ve sıralama problemdir.¹¹⁴

Tüm bilim alanlarını kapsayan ya da bu alanların en azından geniş bir yelpazesini içeren, kural olarak kamu eliyle işletilen devlet, eyalet ve yüksek okul kütüphanelerinden farklı olan özel konu kütüphaneleri, geniş ya da dar konu alanları içinde kurulurlar. Bu sınırlı çerçevedeki ödevleri, hizmet verdikleri okura, konusuna ilişkin bilgileri aktarmak, bunun için de gereksinme duyulan bilgilere uygun yayınları sağlamak ve yararlandırmaya hazırlamaktır.¹¹⁵

Özel konu kütüphaneleri bağlı olduğu kuruluş, okuyucuları, kaynakları ve verdikleri hizmetler bakımından diğer kütüphanelerden ayrılırlar. Bu kütüphane türü ister özel, ister kamu sektörüne ait olsun, öncelikle bağlı oldukları kuruluşa hizmet verirler.

¹¹³ Jale Baysal, *Resmi Daire Kütüphaneleri ve Dokümantasyon Merkezleri*, Ankara: TÜBİTAK, 1972, ss. 18-19

¹¹⁴ Ayşegül Ardıç, a.g.t., s. 33.

¹¹⁵ Marianne Schwarzer, Paul Kaegbein, a.g.m., s. 53.

Özel konu kütüphanelerinde okuyucular, belirli bir bilgi seviyesine sahip olup araştırmaları ile ilgili yayınları ararlar. Bu kütüphanelerde bilimsel konulardaki kitaplar, danışma kaynakları ve özellikle süreli yayınlar, indeks ve öz dergileri, teknik raporlar, patentler, standartlar, kataloglar, mikroform, manyetik bant ve kasetlerden oluşan bir koleksiyon bulunmaktadır. Bu kütüphanelerde çalışan kütüphanecilerin okuyucu ve araştırmacılar hizmet verebilmeleri için, belirli bir bilgi düzeyi ve deneyimi olması gerekir.¹¹⁶

Bunun için özel konu kütüphaneleri, yararlanılmaya hazır bulundurdıkları dermeleriyle, nispeten değişmeyen bir kullanıcı topluluğuna da hizmete yönelmişlerdir. Ortaya çıkan kullanıcı isteklerini olabildiğince çabuk yerine getirmek, özel konu kütüphanesinin verimliliğinin en önemli ölçütüdür. Kütüphaneyi kuranlar bu amaç için ona para yatırırlar. Kütüphanenin burada kanıtladığı hizmet becerisi onun yararlı olup olmadığının ölçüsüdür. Bu yüzden kütüphanenin kendini kabul ettireceği yer, kullanıcılarıdır.¹¹⁷

Özel konu kütüphanesi, teknik ve mesleki görevleri kadar, yönetsel görevleri de olan, bir profesyonel kütüphaneci tarafından yönetilen ve özel kütüphane türüne özgü bir örgütün, güncel ve geleceğe ilişkin bilgi gereksinimlerini karşılamaya yönelik bir servistir.

Her özel konu kütüphanesi, içinde yer aldığı örgütün ilgi alanı ve gereksinmeleriyle bağlantılı olarak, *bağımsız birim* niteliği taşırsa da gene de bazı genel özellikleri vardır. Belgeler özel kütüphane türüne özgü bir kullanıcı grubunun gereksinimlerini karşılayacak biçimde toplanmış ve düzenlenmiştir. Hizmet bu kullanıcılara yardımcı olmak amacıyla geliştirilir.

¹¹⁶ Nazan Haseki, *Kütüphanecilik Bölümü Mezunlarının Araştırma Kütüphanelerindeki Uygulamada Karşılaştıkları Sorunlar ve özüm Yolları, Türkiye'de Kütüphane Alanında Teori ile Uygulama İlişkisi Sempozyumu*, s. 209.

¹¹⁷ Marianne Schwarz, Paul Kaegbein, a.g.m., s. 54.

Her konu ve tür kütüphanede, eğer belli bir alanda yoğun olarak özel ve türüne özgü bilgi gereksinimi varsa, o konu alanında özel kütüphane kurulabilir. Bu, içinde bulunduğu kütüphanenin dermesi ve diğer olanaklarından yararlanarak ya da endüstri kuruluşlarında, araştırma birimlerinde, resmi dairelerde belli bir amaç için belirli bir konu alanında oluşturulabilir.¹¹⁸

Özel kütüphaneler, hizmet verdikleri kuruluşlarda *bilgiyi çalışmaya uygulama* gibi bir işlev gerçekleştirerek mesleki, ticari, ekonomik, kültürel, endüstriyel, bilimsel ve teknolojik atılımlara olanak sağlarlar. Bu durum, özel kütüphanelerin diğer kütüphanelerden farklı olduğunu göstermektedir. Ayrıca, özel kütüphaneler çok çeşitli konumlarda oluşturulmuş olup, hizmetlerinden beklentiler de ana kuruluşun istekleri doğrultusunda farklılık gösterir. Gerçekte özel kütüphaneler, aralarında benzerliklerde farklılıklar bulunan ve farklılıklarında da benzerlikleri olan oldukça özel kuruluşlardır.¹¹⁹

¹¹⁸ Ayşegül Ardıç, a.g.t., ss. 15-16.

¹¹⁹ İrfan Çakın, *Özel...*, ss. 49-54.

II. BÖLÜM

TELEVİZYON KÜTÜPHANELERİ

1. TELEVİZYON KÜTÜPHANELERİ

Özel konu kütüphaneleri, bilim ve teknolojinin yanı sıra sosyal ve idari bilimler, sanat, eğitim ve kültür gibi değişik konularda koleksiyona sahiptirler. bu kütüphane türünde çok kıymetli kitap koleksiyonu ile dergiler, araştırma raporları, patentler, firma katalogları, ön baskıları yer alır. Bazı özel konu kütüphanelerinde filmler, ses bantları, slaytlar ve diğer görsel-işitsel belgeler büyük yer tutar. İngiltere'de *National Film Archive* ve Fransa'da *Phonothèque Nationale*¹²⁰ ve televizyon kütüphaneleri, bu tür kütüphanelerdir.

IFTA'nın 1995 yılında 6. basımını yayınladığı *Guide to Audio Visual Archives (Görsel İşitsel Arşivler Rehberi)* adlı yapıtı incelendiğinde, dünyadaki tüm televizyon kütüphanelerinde bulunan görsel-işitsel belge türlerinin;

- 1) Büyütülmüş belgeler, (slaytlar ve çeşitli boyutlarda film şeritleri)
- 2) Elektronik görüntü belgeleri, (görüntü şeritleri olarak da adlandırılan video teypler)¹²¹
- 3) Ses kayıtları, (DAT, diskler, plaklar, ses kasetleri, makaralar)
- 4) Üç boyutlu belgeler, (fotoğraflar)¹²²
- 5) Haber kupürleri olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır¹²³

¹²⁰ Nazan Haseki, *Belgebilim-Bilgibilim*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1992, s. 100.

¹²¹ JoAnn V. Rogers, *Nonprint Cataloging for Multimedia Collections*. Colorado: Libraries Unlimited, Inc., 1982, ss. 16.

¹²² Jale Baysal, a.g.y., s. 98.

¹²³ *Guide to Audiovisual Archives*, 6. ed, London : IFTA, 1995, ss. 1-125.

Daha çok güncel bilgi ve belgelerin toplanıp ilgili kişilere dağıtıldığı kamu ve özel sektöre ait olan televizyon kütüphaneleri, özel konu kütüphaneleri türüne girmektedirler. Kamu sektöründe TRT, BBC, özel sektörde ise Kanal D, ABC gibi televizyon kuruluşlarının kütüphaneleri bunlara örnek verilebilir.¹²⁴

Birbiriyle bağlantılı olan televizyon kuruluşları ve televizyon film kütüphaneleri, diğer bölümlere göre oldukça yeni bir bölümdür. Bugün film kuruluşlarının, ürettiği film sayısı hızla artmakta ve bu durumla başa çıkılmaya çalışılmaktadır.¹²⁵

Eğitim ve tarihle ilgili *lobilerin*, 1960'lı ve 1970'li yıllarda yeniden ortaya çıkmasından sonra, 1980'lerde televizyona olan ilgi oldukça artmıştır. Smith'in, bu konudaki yorumu ise şöyledir: "Halkın önce sinemayı tanınması, kuvvetlerden biri olan televizyona yardımcı olmuştur. Ancak, yenilenmiş ortam göstermiştir ki, bu zamanda kabul edilen miras bu sağlıksız durumu önemsememektedir."¹²⁶

Televizyon kütüphanelerinde gerekli olduğu düşünülen belgeler her ne kadar elde bulundurulmak istense de, bunların düzenlenmesi ile ilgili bilgi eksikliğinden dolayı, kütüphanede bu işlemler yetersiz yapılmıştır. Yine de burada bulunan video ve filmler kütüphanenin daha önceki durumu hakkında bir fikir verebilmektedir. Radyo yayıncılığı ile ilgili organizasyonların dışında kalan ve sadece televizyon için çalışan film araştırmacılarının, doğal kaynakları kullanmaları gerekmiştir. Ancak, bunu gerçekleştirmeyi başaran ve üretim personelinin gereksinimlerine hizmet etmeyi sağlayan ilk televizyon kütüphaneleri ise, televizyon ağına bağlı ve bağımsız çalışan BBC bünyesindeki kütüphaneler olmuştur.

¹²⁴ Meral Alpay, *Kütüphane...*, s. 230.

¹²⁵ Helen Harrison, *Film Library Techniques*, London: Focal Press, 1973, s. 29

¹²⁶ Clive Cochrane, *An Overview of Trends in the Collection and Use Moving Images in the United Kingdom. Journal of Documentation*. c. 49, nr. 3, Eylül, 1993, s. 285

Son zamanlarda radyo yayıncılığı yapan organizasyonların sahip olduğu kütüphanelere, geçmişte yeterince önem verilmemesine rağmen, onlar başta gelen ve ilk üretim merkezleri olmayı başarmışlardır.

Bu çalışmalar sonunda, BBC ve bağımsız şirketler, verimli televizyon kütüphanesinin oluşmasını sağlamışlar, kendi organizasyonları içinde, her biri sahip oldukları otoriteyi kabul etmişlerdir.

Böylece sadece kendi koleksiyonlarıyla değil, bu konuda yaptıkları çalışmalar sonunda elde ettikleri sonuçlar, ulusal kazançları olumlu yönde etkilemiştir. Bu durum ise, modern kültürün yansıtılmasına da olanak sağlamıştır.¹²⁷

BBC-2'nin açılmasından çok önce, Televizyon Haberleri'nin bültenlerinde kullanılmak üzere, bulunan yapımla ilgili iki haber odası Enformasyon Haberleri Servisi'nde artan istekleri karşılamak amacını taşımaktadır.

BBC Televizyonu için geniş bir alanda donatılan kütüphane servislerinin yayın, tanıtım ve uygulama servisleri gibi ayrı bir yerde bulunması gerekir. Televizyonun, bilgi ihtiyaçlarını karşılamak için çok geniş bir alana gereksinimi vardır.

Televizyon kütüphanelerinin birbirlerine bilgisayar ağı ile bağlanmaları onların kendi gereksinimlerini karşılamakta büyük bir kolaylığın yanı sıra, para, emek ve zamandan da kazanç sağlayacaktır. Ancak bunun için, işbirliği yapmak gereklidir.¹²⁸

¹²⁷ a.g.m., s. 285.

¹²⁸ *Progress in Library Science*. ed. Robert L. Collison, London: Butterworths, 1965, ss. 199-201.

Televizyon yayın saatlerinin uzatılmasıyla birlikte, sistem değişikliğindeki çalışma da oldukça sık yapılmaya başlanmıştır. Sürekli tutulacak belgenin seçimi ise en önemli konulardan biridir. Belge içindeki çeşitli ve özenli politikalar sonucu, önemli personel gereksinimi de ortaya çıkmıştır.

Bu yüzden bilgi gereksinimini karşılamak amacıyla, verimli ve gelişmeye uygun metotlar yeniden ve tam olarak belirlenmeli ve buna bağlı olarak, uzun bir personel araştırması yapılmalıdır.¹²⁹

Televizyon kütüphanelerinde bulunan belgeleri düzenleyebilmek, korunması konusunda çeşitli önlemlerin alınmasını sağlamak ve bu belgelere erişimi kolaylaştırmak için, bunları incelemeye ve araştırmaya başlamak gerekmektedir.

Bu yüzden, radyo yayıncılığı organizasyonlarında, kütüphanecilik ile ilgili çalışmalar büyük bir dikkat gerektirir. NFA, televizyon programlarında kullanılan müzik kasetleri ile ilgili oldukça iyi bir şema uygulamaktadır.

Diğer ülkeler ile İngiltere'deki televizyon kütüphaneleri karşılaştırıldığında, buradaki belgelerin gelişimi, belirlenmiş bir politikanın olmasına rağmen yavaş olmuştur.

Belgelerin atıldığıının farkına varılması ise, ancak programın hazırlanması için arandığında, ilgili belgelerin bulunamaması sonucunda gerçekleşmektedir. Yerine koyulamayacak olan bu belgeler ile ilgili kayıpları önlemek, sahip olunan radyo yayıncılarını da önemsemekle mümkündür.¹³⁰

¹²⁹ Helen P. Harrison, a.g.y., s., 29.

¹³⁰ Clive Cochrane, a.g.y., s. 285

Film üzerine çalışan televizyon kütüphanelerinin bulunmasına rağmen, ellerinde bulunan belge çeşitleri, geçmişte nitelik olarak çok fazla değildir; ancak günümüzde çok sayıda video kaseti ya da manyetik plakları bünyesinde bulundurmaktadır. Ayrıca video kaset gelişimindeki bazı özelliklerden dolayı, Manchester'daki Granada Televizyonu'nda büyük oranlarda kaset üretimi yapılmaktadır.

Kütüphaneler bugün, filmin BBC ve ITN'in sürekli depolarına nakledilebilmesi için, sadece programların belirlenmesinin yetersiz kalacağını düşünmekte, başa çıkabilecekleri yol ve yöntemlerin düzeltilmesi ve bu yöntemlerin video kasete de uygulanabilir olmasını istemektedirler.

Belgesel, hayali, gerçekçi ve eğitim belgesi gibi türleri olan filmlerin bulunduğu bu kütüphaneler ve ulusal film kütüphaneleri, benzer özellikler taşımaktadır. Önceki dönemlere ait 40.000.000 ft (1 foot=30,480 cm.) şekil, depo olarak tutulan yönetim bölümlerine verilmiştir. Ancak, 1965 yılında BBC Film Kütüphanesi'nde, buna oranla 150.000.000ft belge tahmin edildiğinde, televizyon kütüphanelerinin kendine özgü sorunları daha çok ortaya çıkmaktadır.¹³¹

Ayrıca televizyon kütüphanelerinde, danışma kaynaklarının kullanıcı için büyük bir alanda bulunması ve bunların yerleştirme sisteminin diğer belgelerden farklı olması gerekmektedir.

Yayıncılık ajanslarında, yeni olaylarla ilgili diğer resimler, bu koleksiyonda bulunan servis ekleri ve bugünkü haberler resimlenmektedir. Önemli bir duyuru ile ilgili olarak üretilen ve koleksiyonda önemli bir yer tutan fotoğraflar için, bir dizin hazırlanmıştır.

¹³¹ Helen P. Harrison, a.g.y., s. 29.

Ancak bu durum, haberler için geçerli değildir. Önemli kişilerden kesitler veren resim, 1954'den sonra da devamlı değişmiştir. Bunları, tarih ile ilgilenenler için tutmak, sadece eski resimler için geçerlidir.

BBC'nin ana kütüphaneleri Londra bölgesindedir; merkezleri Belfast, Birmingham, Bristol, Cardiff, Glasgow ve Manchester'da bulunan altı bölgede kısıtlı kütüphane hizmeti vardır, ancak bu makalenin amacına uygun olarak, asıl önem, şehir merkezinde (ana kent) bulunan kütüphanelere verilecektir.

Radio Times'da asıl resimli belge *Hulton Picture Library* (yeni adıyla *Picture Post Library*), Dünyadaki türünün en büyüğüdür. Bu koleksiyonda yaklaşık altı milyon fotoğraf, krokiler, oyma resimler, el yazması kitaplar, renkli slaytlar ve haritalar -hepsi nadir eserler- tarihi konular, şahıslar ve insanlar, sanatlar, bilimler ve yaşam ile ilgili tüm görüşlerle ilgili kapsamlı bir sınıflama bulunmaktadır.

Diziler ya da programlar dışında kalan diğer belgeler ise, resimlerden oluşmaktadır: Hulton Picture Library-Radio Times'daki zenginlikler, eğlenceli resimler ya da olaylara dayanan *Pencil and Paper* ya da *All Our Yesterday* ve *Fascinating Facts* gibi ilgi çeken filmler, ağırlıktadır.

Son zamanda elverişli olmayan durumda yapılan, hareketli bir sahne içinde geliştirilerek var olan, oldukça sık ve daha çok araçla kamera çalışmasında son tekniği ilerlemeyle birleştirmek ve belgesel filmler için isteği geliştirmektir. fotoğraf öncesi dönem araştırıldığında, özellikle *The Great War* o tarihteki klasik bir örnektir ve sayısız olanaklara sahiptir.¹³²

¹³² *Progress...*, ss. 199-200.

BBC bünyesinde yer alan Hulton Picture Library-Radio Times'ın olanaklarıyla, BBC'de diğer pek çok yaygın bölümler gibi, Televizyon Servisi'nde hizmet vermekte olup, kendi içinde küçük bir Televizyon Merkezi'dir.

Faal danışma kaynağı koleksiyonunda yer alan, yaklaşık bir buçuk milyon resim, Danışma Kütüphanesi'nin yakınında yönetilmektedir. Benzer bir Dewey kuralına (*Dewey Decimal Classification = Dewey Onlu Sınıflama*) göre düzenlenmiş olan esaslarından daha önce, sınıflama ile ilgili görüşte özellikle kütüphaneciler bu koleksiyonla ilgilenmişlerdir.

Coğrafi düzenlemedeki esas da budur. Konular ana konu aracılığıyla alt konulara bölünmüştür. Örneğin; *Londra'da Kuşlar* konusu sınıflamak istendiğinde bu numara 942.1/598.2 olur. Coğrafya alanının belirli bir sınırdan olması, bu koleksiyondaki konusal yaklaşımı gösteren bir deneyime sahiptir.

Alexandra Palas'taki Enformasyon Haberleri Servisi (1954 yılında Televizyon Haberleri'nin açılışıyla başlar) yaklaşık 25.000 seçkin kişiye ait fotoğraflar (politik, toplumsal...), haber olayları ve diğer konular, Televizyon Haberleri için ihtiyaç duyulan hazır (elde bulunan) görüşmeler, koleksiyonu oluşturur. ¹³³

2. TELEVİZYON KURULUŞLARINDA ÖRGÜTLENME VE KÜTÜPHANENİN YERİ

Her kuruluş gibi televizyon kuruluşları da kendi içinde belli bir düzende örgütlenmişlerdir. Örgütlenme düzeninde kütüphanelere de yer vermişlerse de bu kütüphaneye yeterince önem verdiklerini göstermemektedir.

¹³³ a.g.y., ss. 200-201.

2.1 Televizyon Kuruluşlarında Örgütlenme

Tüm kuruluşlar, kendi içinde basit organ ve bileşik organa göre örgütlenirler. Temel organ da denilen basit organ, şefin dışında özellikleri ne olursa olsun, hiç kimsenin yetki sahibi olmadığı ve genellikle yürütme görevi yüklenmiş kişilerin oluşturduğu organ türüdür. Basit organ, aynı zamanda bileşik bir organı ve bir işletmenin örgütünü oluşturan çekirdek olarak düşünülebilir. Basit organ, hiç bir hiyerarşik otoriteye sahip olmayan belirli miktardaki astların bir şefe hiyerarşik olarak bağlanmasından oluşmuştur.

Televizyon kuruluşlarında da görülen bileşik organ ise, birkaç basit organın, belli bir yetki sahibinin emrinde gruplaşmasından oluşmuştur. Bu bileşik organların belirli bir otorite altında toplanması da bir örgütün temel yapısını oluşturmaktadır. Bu görüş açısından işletme, birleşmiş bir çok bileşik organdan oluşmuş bir organizasyon yapısına sahiptir. Bir şefe belirli miktarda doğrudan doğruya ve bunlar aracılığıyla dolaylı olarak bağlanmış olan astların oluşturduğu organdır. Örgüt içinde, yetkinin tek olmasının nedeni, grubun tam bir birlik içinde olmasını sağlamak, dolayısıyla grup üyeleri arasındaki ikili ilişkilerin ahengini ve örgütün devamlılığını sürdürebilmektir.

Örgütteki bu hiyerarşik yetki, birbirlerini izleyen devirler biçiminde, işletme yöneticilerinden bileşik organların sorumlularına ve basit organların şeflerine kadar belirli miktarlarda devredilir. Örgütün bölümleri ve basamakları arasında çeşitli yetki ilişkileri kurulup, bunların akış yönleri ve sınırları dolayısıyla, işletmenin temel yapısı da belirlenmiş olur. Bundan sonra kurulan bu yapının işleyebilir bir duruma getirilmesi amacıyla, çeşitli bölümlerin başına getirilecek görevlilerin seçilmesi, rol ve çalışmaları ile görev ve sorumluluklarının belirlenmesi gerekecektir.¹³⁴

¹³⁴ Hayri Ülgen, *İşletmelerde Organizasyon İlkeleri ve Uygulaması*, 2. bs. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü, 1993, ss. 44-45.

Ayrıca, örgütün çalışmalarının tam bir uyum içinde ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak için, onu oluşturan organların çalışmalarının aynı türden olmasına dikkat etmek, en azından aynı amaca yönelmiş olmak gerekir.¹³⁵

Bir işletmenin ilk kuruluşunda büyüklüğüne, çalışmalarının kapsamına, dağıtım kanallarına, geleceğe ilişkin genişleme projelerine en uygun organizasyon yapısı seçilerek düzenlenmelidir.¹³⁶ Yine, işletmelerde önemli bir unsur olan yönetim alanı, dar (küçük) ya da geniş (büyük) tutulabilir.

Bu alanının dar tutulması durumunda, örgütsel yapıyı simgeleyen hiyerarşik piramidi, sivri bir üçgene benzer. Bu durumda daha sıkı bir denetim ile astlar ve üstler arasında daha uzun bir mesafe ile daha çok hiyerarşik düzey olduğundan, birçok aracı yöneticiye gereksinme duyulur.

Yönetim alanıyla ilgili verilen karar sonucunda, her iki durumda da bir üstün, yetenekleri ne olursa olsun yönetim alanı sınırlıdır. Bu sınırın kesin olarak belirlenmesi ve hiyerarşik düzeylerinin azaltılarak artırılması, çeşitli iç ve dış çevre unsurları gözönüne alınarak belirlenmelidir.¹³⁷

Yönetim alanı kadar önemli diğer bir alanda denetim alanıdır. Bu alanı daraltan nedenler arasında, ilişkilerin ve haberleşmenin sıklığı ve süresi yer alır. Ast sayısındaki artışa paralel olarak ilişki ve haberleşme sistemleri artarken, yöneticinin bunlara ayırdığı zaman sabit kalmakta, dolayısıyla görüşmelerini sınırlı bir çalışma zamanı içine sığdırmak zorunda kalmaktadır.¹³⁸ Bu durum ise, önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

¹³⁵ a.g.y., s. 47

¹³⁶ a.g.y., s. 51.

¹³⁷ a.g.y., s. 57

¹³⁸ a.g.y., s. 65.

2.1.1 Örgütlenme içinde kütüphanenin yeri

Bir televizyon kuruluşunda yer alan kütüphanenin daha iyi hizmet verebilmesi, örgütlenme içindeki yerinin çok iyi düşünülüp karar verilmesi ve uygulanmasına bağlıdır. Bu ise, en azından yöneticiye en yakın yetkili kişi ya da birim olmalıdır.

Her an gereksinim duyulan kütüphane, televizyon kuruluşlarının bünyesinde yer alan ve oldukça büyük öneme sahip bir birimdir. Kuruluşun ilerleyip gelişmesine önemli katkılarda bulunmasının yanı sıra, kuruluş çalışanlarının zamana karşı yarışmaları sırasında, kütüphane dolayısıyla kütüphaneci bu konuda en büyük yardımcıdır.

Elbette ki kütüphanenin de kendi içinde bazı sorunları vardır ve bu sorunların çözümü de, bağlı olduğu kişi ya da bölümdedir. Kütüphane, ne kadar televizyon kuruluşunun yöneticisine yakın olursa, bu sorunların çözülmesi de o kadar kolaylaşacaktır. Çünkü sonuca ulaşmak, sorunu doğrudan, çözümünü gerçekleştirebilecek kişi ya da kişilere iletmekle mümkündür.

Eğer yönetici, görüşülecek birimler arasında kütüphaneyi en sona bırakarak, zaman kalmadığından dolayı görüşmeyi ertelerse, bu durum televizyon kuruluşları açısından bir çelişki yaratır.

Televizyon kuruluşlarının nasıl ki kütüphaneden iyi bir hizmet beklemeleri en doğal haklarıysa, kütüphanecinin de kütüphanenin sorunlarıyla ilgilenilmesini ve bunun öncelikli olarak yapılmasını beklemesi de onun doğal ve olması gereken bir isteğidir.

Eğer kütüphane, yöneticiye en yakın birime bağlı olur, sorunlarıyla gerçekten ilgilenip çözüm üretilir ve bu uygulamaya geçirilirse, bundan en çok kazançlı çıkacak olan da, yine televizyon kuruluşları olacaktır.¹³⁹

2.1.2 Televizyon kütüphanelerinin önemi

Muhabirler, yapımcılar.. kadar kütüphanecilerin de daima günceli ve gündemi yakalamak zorunda olan televizyon çalışanları arasında, oldukça önemli bir yeri vardır. Diğer televizyon çalışanlarından farklı olarak, kütüphaneciler onların belge-bilgi ihtiyacını karşılayabilmek için zamanla yarışmaktadırlar.

Kütüphane, bilgi merkezi gibi kavramların henüz tam olarak yerleşmemiş olduğu ülkemizde, televizyon kütüphaneleri ve televizyon kütüphaneciliği çok daha yeni ve pek de bilinmeyen bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak yine de, benzer sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlar ise;

- 1) Bütçe.
- 2) Yer Sorunu.
- 3) Yerleştirme ve Erişim
- 4) Personel.
- 5) Zamandır.

1) Bütçe: Türkiye'deki bir çok televizyon kuruluşu, bütçesinde kütüphane için ayrılması düşünülen ya da ayrılan paya sadece görsel-işitsel belgeleri özellikle görüntü kasetlerini dahil etmiş ve etmekte, kütüphanenin diğer ihtiyaçlarını bunun dışında tutmaktadır.

¹³⁹ Bilgiler, Yapılan Görüşme ve Anketlerden Elde Edilmiştir.

Elbette ki, bu tür belgelerin alımı gereklidir ancak, iş bununla bitmez. Kütüphanenin en önemli gereksinimi, konunun eğitimini görmüş uzman personel(ler)dir. Kütüphaneciye verilen önem, kütüphaneye dolayısıyla televizyona verilen önemle doğru orantılıdır.

Ancak, kütüphanenin kaset gereksinimini bile tam olarak karşılamayan televizyon kuruluşlarından, kütüphaneye ve kütüphaneciye gereken önem ve özeni göstermelerini, sorunlarına öncelikli olarak çözüm yolları bulup uygulamalarını beklemek de yanlış olur.

Kaset alımı konusunda bile, bu derece titiz davranılması, kütüphaneyi dolayısıyla kütüphaneciyi olumsuz yönde etkilemektedir. Böylece kütüphaneci kütüphaneye en iyi sistemi getiremeyecek, getirebilse bile, uygulamakta zorlanacaktır.

2) Yer sorunu: Bu konuda kısa vadeli değil, olabildiği ölçüde uzun vadeli düşünmek gerekmektedir. Bu yüzden kütüphane için ne kadar yer ayrılacağı konusunda, o an için var olan belgeler tam olarak belirleyici bir unsur değildir. Çünkü, özellikle televizyon yayıncılığında kullanılan bu belgeler sürekli bir artış gösterir. Uzun vadeli düşünüldüğünde ise, bu durumun dikkate alınması bir zorunluluk olmalıdır. Kaset sayısındaki artışın yanı sıra, belgelerin konusal düzenlenememesi sorunu da ortaya çıkmaktadır. Kütüphaneye ayrılacak yer konusunda ise, Kanal D ve ATV Televizyonları'nda yaşananlar, şu sorunları da beraberinde getirmiştir:

Kanal D, haber ile ilgili belgeler için ayrı bir yer bile vermemiş, diğer belgeler için verilen yeri ise küçük tutmuş, taşınılacağı düşünüldüğünden içinde görüntü kasetlerinin bulunduğu dört-beş kutuyu, kapatmadan birbiri üstüne koyarak bir kaç ay bekletmiştir.

Bu durumda doğal olarak, belgelerin hasar görmesi kaçınılmazdır. Yeniden kullanılmak istenildiğinde, büyük bir olasılıkla önemli bir kısmının kullanımı gerekleşemeyecek, geri kalanların da kullanım süreleri hasar görmemiş olan görüntü kasetlerinden, çok daha az olacaktır.

Ayrı bir yer konusundaki diğer önemli bir sorunda, kütüphanenin hangi katta yer alacağıdır. Bunun için en yanlış yerler binanın en üst ve en alt katlarıdır. Çünkü binanın bu katları, doğal afetlerden, en fazla, en çabuk ve en kolay etkilenebilecek yerlerdir.

Pek çok kuruluşta olduğu gibi televizyon kuruluşları da, başlarına bu tür bir durumun gelebileceğini düşünmezler. Bu dşncesizlikleri ise, beraberinde büyük sorunları da getirir. Bunun en önemli örneklerinden biri de, sel felaketinden oldukça kötü etkilenen ATV Televizyonu'dur. ATV'nin bu derece etkilenmesinin sebebi ise, kütüphanenin en alt katta bulunması olmuştur. şu anda ne yazık ki, kütüphanede bulunan pek çok belgenin zarar görmesinin yanı sıra, bilgisayarlarda büyük bir hasara uğramıştır.

Daha önce bilgisayarda erişim mümkün olabildiği halde, bilgisayarın hasar görmesi sonucunda, verilerin de diskete aktarılmış bir kopyası ya da basılı bir listesi olmadığından, kasetlere erişim ve hasar gören belgelerin neler olduğunu belirleme konusunda önemli sorunlar yaşanacaktır. Ayrıca, kütüphanenin yaşayacağı diğer sorunların faturası da zamanla ortaya çıkacak ve oldukça yüklü olacaktır.

Verilen bu iki örnek farklı sorunları yansıtmaqla birlikte, her iki televizyon kuruluşunu da aynı akıbet beklemektedir. Pek çok televizyon kuruluşu, kütüphane ile ilgili harcamaları gereksiz masraf olarak görmektedirler. Bu yüzden de kütüphaneye olabildiği ölçüde az harcama yapmaktadırlar.

Ancak, böyle bir durum diğer televizyon kuruluşlarının da başına gelebilir. Bu durumda ise, belgelerin hepsi telafi edilemeyeceği gibi, gerekenden fazla harcama yapmak durumunda kalınacaktır.

İşte, televizyon kuruluşlarının içine düştükleri en büyük yanılgı da; sadece ihtiyaçlarının karşılanmasını beklemek, ancak kütüphaneye dolayısıyla kütüphaneciye gereken önem ve özeni göstermemelerinden kaynaklanmaktadır. Televizyon kuruluşlarının ilk olarak kütüphaneye ve kütüphaneciye gereken önem ve özeni göstermenin, gelişmek ve ilerlemek için ön koşul olduğunu anlamaları ve bunu uygulamaları bir zorunluluktur.

Yaşanan tüm bu sorunlar göstermiştir ki, işin başında gerekenlerin yapılmaması, sonuçta yapılmak zorunda kalınmasına, dolayısıyla zaman, emek ve maddi önemli ölçüde kayıplara yol açmıştır.

3) Yerleştirme ve erişim: Şu anda, dermesi önemli sayıda olmayan Türkiye'deki televizyon kütüphanelerinde uygulanmakta olan yerleştirme düzeni geliş/çekim sırasına göredir. Çünkü konusal bir sistemin uygulanabilmesi için, ayrı bir birim gerekebilir. Bu tür ihtiyacın karşılanması çok zor olduğu gibi, zamanla yarışan televizyon kuruluşlarında bu tür bir sistem neredeyse olanaksızdır. Ancak erişimin en iyi bir şekilde gerçekleşebilmesi, çok iyi hazırlanmış bir konu başlıkları listesi ile gerçekleşebilir.

4) Personel: Kütüphane, en az televizyon kuruluşunda yer alan diğer birimler kadar hatta daha önemli bir birimdir. Bir televizyon kuruluşunda kütüphane dolayısıyla gereksinimleri yanıtlayabilecek bir kütüphanecinin olmadığını düşünüldüğünde, televizyon kuruluşları ne kadar zor bir durumda kalacağını anlamak mümkündür.

Çünkü televizyon çalışanları, işlerini kendileri halletmek zorunda kalacaklardır. Bu durum, onların asıl işlerini yapmalarını engellemelerine dolayısıyla zamandan kaybetmelerine neden olacak, televizyon kuruluşunun ilerlemesini ve gelişmesini oldukça olumsuz etkileme gibi bir sorunu da beraberinde getirecektir.

Uzman personel, her zaman için kuruma önemli katkılar sağlar. Nasıl ki, bir televizyon kuruluşunda konunun eğitimini görmüş uzmanlara ihtiyaç varsa, diğer kütüphaneler, bilgi merkezleri türü kuruluşlarda olduğu gibi, televizyon kütüphanelerinde de uzman kütüphanecilere her zaman ihtiyaç vardır.

Çünkü, konunun eğitimini görmüş, bu konuda uzmanlaşmış kişiler yapmaları gerekenler konusunda daha bilinçlidir. Bu konudaki doğrulara, deneme yanılma yoluyla ulaşmaya çalışarak, boş yere zaman kaybetmezler. Yapılması ve olması gerekenleri, zaten eğitimleri boyunca öğrenmiş ve pekiştirmişlerdir. Bu yüzden de, zamanlarını ve emeklerini yerinde kullandıklarından, televizyon kuruluşlarını maddi açıdan zarara uğratmazlar.

5) Zaman: Bir televizyon kuruluşunda günceli ve gündemi yakalayabilmek için, zaman daha fazla önem taşır. Televizyon çalışanları adeta, zamanla yarış halindedir. Bu yüzden kaybedecek bir dakikaları bile yoktur.

İşte, zamanın bu kadar önemli olduğu bir kuruluştaki, öncelikle yukarıda verilen diğer 4 unsurun da mutlaka dikkate alınması ve üzerinde düşünülmesi hatta uygulanması gerekmektedir. Bunlara özen gösterilmesi ise, televizyon kuruluşlarını daima ileriye götürecektir.

Televizyon yayıncılığında kullanılan kütüphane ile televizyon kuruluşlarında kullanılan kütüphanenin yararlandırma ve kullanım açısından göstermiş olduğu farklılıklardan ötürü, yer olarak da ayrı olması uygun olacaktır. Bunun nedeni ise, aynı zamanda belgelerin de kısmen farklılık göstereceğidir. Televizyon yayıncılığında kullanılan kütüphanede, yer alan görsel-işitsel belgelerde görüntüler ağırlıklı olmasına rağmen, televizyon kuruluşlarında bu belgelerdeki ağırlık bilgidir.

Televizyon kuruluşları eğer daima ilerlemek, gelişmek istiyorlarsa bu özelliklere, en önemlisi de kütüphaneye gereken özeni göstermek zorundadırlar. Aksi takdirde, günceli ve gündemi yakalamakta zorlanacaklarından, zamandan da önemli ölçüde kaybedeceklerinden dolayı, ilerlemek bir yana gerilemeye bile başlayacaklar, ayakta ve hayatta kalmakta oldukça zorlanacaklardır.¹⁴⁰

¹⁴⁰ Görüşme ve anket yapılan televizyon kütüphanelerinde çalışan personelin görüşleri dikkate alınmıştır.

III. BÖLÜM

YURT İÇİNDE VE YURT DIŞINDA TELEVİZYON KÜTÜPHANELERİ

1. YURT DIŞINDA TELEVİZYON KÜTÜPHANELERİ

Televizyon kütüphaneleri konusunda, yurt dışında öncülük eden televizyon kuruluşu BBC olup, bunu ITN Televizyonu izlemiştir.

1.1. BBC (British Broadcasting Corporation = İngiliz Televizyon Yayıncılığı)

İngiltere'de kamu hizmeti veren BBC,¹⁴¹ televizyon yayınlarına 1934'de başlar,¹⁴² ilk düzenli yayına ise 1936 yılında geçer.¹⁴³ Özerk bir yapıya sahip olan BBC,¹⁴⁴ dünyanın en köklü televizyonu olup, diğer ülkeler tarafından da örnek alınmaktadır.¹⁴⁵

Kütüphanenin alanı ya da ya da binası hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmayan BBC'nin kütüphanesi ise şöyledir:

1) Bütçe ve sağlama: Dermesi,, *Ulusal Film ve Televizyon Arşivi*'nden seçilerek oluşturulmaktadır.¹⁴⁶

¹⁴¹ Hülya Yengin, *Ekranın Büyüsü*, İstanbul: Der Yayınları, 1994, s. 50.

¹⁴² Asım Öğütçü, *Gelişmiş Bazı Ülkelerde Radyo-Televizyon Düzenlemeleri ve Türkiye'de Özel Televizyonların Yarattığı Hukuksal Sorunlar*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo-Televizyon Ana Bilim Dalı, 1993), ss. 8-9.

¹⁴³ Emel Ceylan Tamer, *Dünü ve Bugünüyle Televizyon*, İstanbul: Varlık Yayınevi, 1984, s. 11.

¹⁴⁴ Serdar Oktay, *İletişim ve Bilgisayar*, (Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo-Televizyon Bilim Dalı, 1992), s. 52.

¹⁴⁵ Hülya Yengin, a.g.y., ss. 51-52.

¹⁴⁶ *British Broadcasting Corporation (BBC) (United Kingdom), Guide to Audiovisual Archives*, 6. bs., Helsinki: IFTA, 1995, s. 32

2) Derme: Kütüphanede 50.000 film, tüm formatlarıyla birlikte 550.000 video kaset yer almaktadır. Kütüphanede ayrıca, 35 ve 16 mm.lik filmler ile 2", 1"C, BVU, Beta, Beta-SP, Beta-Oxide, D3 ve VHS video kasetleri bulunmaktadır.

Bunun yanı sıra, 1948'den itibaren yapılan filmler (ayrıca küçük bir miktar savaş öncesi), 1960'dan itibaren yapılan video kasetler ve 1948-1954 yılları arası ile 1964'den itibaren gazetelerde çıkan haberler (haber kupürleri) yer almaktadır.

BBC Kütüphanesi'nde haber programlarıyla ilgili yaklaşık 500.000 belge, 200.000 1"lik ile 50.000 2"lik video kaset makarası, yaklaşık 200.000 güncel standart yayın kasetleri, yaklaşık 100.000 güncel standart yayın dışı VHS ve diğer video kasetler bulunmaktadır. Kütüphanede gelecekle ilgili filmler, diziler.. de korunmaktadır.

Ayrıca kütüphanede, 1922'den itibaren olan döneme ait, 2.000.000'dan fazla resim saklanmaktadır. Bu resimlerin içeriği, kişilere ait radyo ve televizyon programlarındaki durağan görüntüler, bir kuruluş ya da kişiye ait donatımlar olup, bu resimlerin kopyaları da yapılıp, saklanmaktadır.

3) Personel: Video Kaset ve Film Kütüphanesi'nde teknikerler ve yardımcı elemanlar da dahil olmak üzere 130 personel, Fotoğraf Kütüphanesi'nde, 9 profesyonel ve 3 yardımcı personel çalışmaktadır.¹⁴⁷

4) Teknik işlemler: Tüm film ve video kasetler için, 550.000 konu başlığı bulunmaktadır. Teknik işlemler ise bilgisayarda yapılmaktadır. 1960'dan önce elle yapılan kataloglar da bilgisayara geçirilmektedir. 1983'den itibaren televizyonda yayımlanan tüm konular da bilgisayarda yer almaktadır.¹⁴⁸

¹⁴⁷ a.g.m., ss. 33-34.

¹⁴⁸ a.g.m., s. 33.

Film ve video kasetler için bir depo kontrol ve yayın sistemi vardır. Diğer programlar tarih sırasına göre düzenlenir. Haber kupürleri ya da sinema stokları, bir programın konusal içeriğinin tanımlanması, uygun sinema listesi ile birlikte eklenen notlar için düzenlenen, metin halinde bir konu kataloğu da bulunmaktadır. Konu kataloğu, bilgisayara aktarılmıştır. Ayrıca, 1978 öncesine ait tarihsel bilgiler de aktarılmaya başlanmıştır.

Kütüphane, UDC (Universal Decimal Classification = Uluslararası Onlu Sınıflama) Şeması'nı kendi ulusal sınıflama şemasına, sınıflama dilinin simgelerini de bilgisayara adapte etmiştir.¹⁴⁹

Kütüphanede multi-medya için yeni bir simgesel şema geliştirilmiştir. Ayrıca, BBC'nin Doğa Tarihi Birimi ile diğer bölgesel kütüphaneleri de birlikte çalışmaktadır. 1978'de bilgisayara geçen kütüphane, giderek daha da gelişmiştir. Depo kontrol sistemi ise, tam anlamıyla uygulanabilmiştir. Alt başlıklar için 30.000 bilgisayar disketi elde bulundurulmaya çalışılmaktadır.

5) Örgütlenme ve işleyiş: BBC, elinde bulundurduğu işitsel belgeler için, uzun terimler amaçlamak ve bunları kapsamlı bir biçimde tutmakla sorumludur. Ancak bu sorumluluk ulusal değildir. Çalışma kuralları ise, idarî yasalar ve BBC'nin kendi içindeki kurallarıdır.¹⁵⁰

6) Kullanıcı ve yararlandırma: Tüm film ve video kasetlerin formatlarını inceleme kolaylığı tanınmıştır. İsteğe bağlı olarak belgeler ile ilgili liste de verilebilmektedir. Ancak, kütüphanesi üniversite öğrencilerine kapalıdır. Elde edilen kopyalar ise sadece VHS ve BVU video kasetlerdir.¹⁵¹

¹⁴⁹ a.g.m., ss. 33-34.

¹⁵⁰ a.g.m., s.33.

¹⁵¹ a.g.m., s. 32.

7) Saklama/koruma: Kütüphanede saklanacak ve imha edilecek belgelerin seçimi ile ilgili ölçütler vardır. İlgili bölüme danışılmadan belgeler imha edilmez ya da silinmezler.¹⁵²

1.2. ITN (Independent Televizyon News = Bağımsız Televizyon Haberleri)

ITN, ortaklık hisselerinden oluşan bir televizyon kuruluşudur. Bu ortaklığın hisseleri *ITV*'yi (*Independent Television = Bağımsız Televizyon*)¹⁵³ oluşturan¹⁵⁴ 15 kuruluşun elindedir. ITN, ITV şirketlerine ve 4. Kanal'a haber programları sağlar ve ITV gelirlerini reklam yayınlarından elde eder.¹⁵⁵ Bir limited şirket olan ITN'in kütüphanesi hakkında da bilgi veren *Guide to Audiovisual Archives* adlı yapıtta, kütüphanenin binası ve personeli hakkında herhangi bir bilgi yer almamıştır.

1) Bütçe ve sağlama: Kütüphaneye alınması istenen belgeler için liste hazırlanır, bu listeye göre de belli bir ödenek ayrılır. Ayrıca, ITN dışında üretilen ve gereksinimi karşılayacağı düşünülen belgeler de satın alınabilmektedir. Ancak, bunun için izin alınması ve telif hakkının ödenmesi gerekmektedir.

2) Derme: Kütüphanede, kart katalogda 180.000, bilgisayarda ise, 120.000 haber makaleleri (haber kupürleri) bulunmaktadır. ITN, 1955'den beri, dünya haberleriyle ilgili belgeleri de saklamaktadır. 16 mm.lik film ile 2", 1"C, BVU ve Beta-SP video kasetler ve 16 mm.lik filmler ile 1"B, 1"C, VHS, BVU, Beta ve D2 video kasetlerinin kopyalarını da elinde bulundurmaktadır. Kaydedilen tüm belgeler kütüphanede tutulmaktadır. Beta video kasetler, kütüphanede gereksinime yanıt verecek bir biçimde düzeltilir.

¹⁵² a.g.m., s. 33.

¹⁵³ a.g.y., s. 298.

¹⁵⁴ Gürsel Öngören, *Uluslararası İletişim*, İstanbul: Der Yayınları, 1995, s. 300.

¹⁵⁵ a.g.y., ss. 300-301.

Kütüphanede, 1956'dan itibaren yaklaşık 600.000 adet resim de yer almaktadır. Bu resimler ITN'in başka birimlerinde ve kütüphanede çalışmış kişilerin resimleridir. Danışma kaynaklarına da yer veren kütüphane, 1955'den itibaren ise, haber kupürlerini de saklamaya başlamıştır.¹⁵⁶

4) Teknik işlemler: Kataloglama elle ve bilgisayarda yapılmaktadır. 1955'den itibaren olan belgeler saklanmaktadır. Bilgisayar ortamına ise, 1980 yılında geçilmiştir.¹⁵⁷

5) Örgütlenme ve işleyiş: ITN'in kütüphanesi, şirketin kendi içinde belirlemiş olduğu politikalara göre yönetilmektedir.

6) Yararlandırma: 16 mm.lik filmler ile, BVU, Beta ve D2 video kasetlerden yararlandırma yapılabilmektedir.

7) Saklama/koruma: Kullanılmayan belgeler ise, seçilip ayıklanmaktadır.¹⁵⁸

2. YURT İÇİNDE TELEVİZYON KÜTÜPHANELERİ

Türkiye'de televizyon kütüphaneleri konusu, ilk olarak kamu televizyonu olan TRT ile başlamış, bunu 1990 yılında yayına başlayan Türkiye'nin ilk ticari televizyonu olan Inter Star Televizyonu ve diğer ticari televizyon kuruluşları izlemiştir. Bunlara her an yenileri eklenmektedir.

¹⁵⁶ *Independent Television News Ltd. (ITN) (United Kingdom), Guide...*, ss. 53-54.

¹⁵⁷ a.g.m., s. 53

¹⁵⁸ a.g.m. s. 54.

2.1. Kamu Televizyonu

Türkiye'deki tek kamu televizyonu, aynı zamanda ülkenin ilk televizyonu olan TRT'dir.

2.1.1. TRT (Türkiye Radyo Televizyon) Kurumu

1968 yılında, 5 kw. gücündeki bir televizyon vericisi ile Ankara'da siyah-beyaz olarak yayınlarına başlayan TRT,¹⁵⁹ 1984'den itibaren renkli yayına geçmiştir.¹⁶⁰ 21 Ocak 1989'da ise radyo ve televizyon verici istasyonlarının kurulması ve işletilmesi, PTT Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir.¹⁶¹ Körfez savaşı sırasında 24 saat yayın yapan TRT, kültür ve sanat kanalı olan TRT 2'yi 1980'de, Güneydoğu Anadolu Projesi ile birlikte GAP-TV ile gençlik ve spor kanalı olan TRT 3'ü 1989'da, TRT 4'ü, Telegün'le Almanya'ya yayın yapan TRT-INT kanalını 1990'da, güncel kanal olan TRT 1'i 1991'de ve Sovyetler Birliği'ne yayın yapan TRT-Avrasya kanalını ise 1992'de yayın hayatına başlatır.¹⁶²

Türkiye'nin ilk televizyon kuruluşu olan TRT'nin kütüphanesi de, bu konuda ilktir. Bünyesinde, kurulduğundan itibaren kullandıkları tüm belgeleri saklamaktadır.

1) Bütçe ve sağlama: Kendi yayınladıkları yayınların belgeleri ile diğer kanallardaki haber programların görüntü kasetlerini saklamaktadırlar. Kütüphane için ayrılmış özel bir bütçe yoktur.

¹⁵⁹Gülbahar Arslan, *Türkiye'de Televizyonun Gelişimi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989), s. 19.

¹⁶⁰Kamil Özçelik, *Tarihsel Gelişimi Bakımından TRT'nin Yönetim Şekli ve Hukuk Düzeni*, (Basılmamış Bilimsel Uzmanlık Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987), s. 24.

¹⁶¹ Gülbahar Arslan, a.g.t., s. 43.

¹⁶² Hülya Yengin, a.g.y., ss. 73-76.

2) Derme: TRT'nin (Ankara) Haber Bölümü Kütüphanesi'nde 1968'den itibaren televizyon haber bültenlerine ait görsel-işitsel belgeler yer almaktadır. 1968 yılında 10 dakikalık haber bültenlerine ait belgeler, 1992'de yaklaşık 3 saate ulaşmıştır.

Bugün haber bültenlerine ait belgeler, TV 1, TV 2 ve GAP TV'de yayınlanan haber bültenleri ve tüm bu kanallarda yayınlanan "açık oturum, naklen yayın, haber programları"nda yer alan görüntüler ile bunlara ait olup, yayınlanmayan ham görüntülerin televizyon bültenlerinde kullanılan fotoğraf, slayt gibi çeşitli günlük belgeler yer almaktadır.

Müdürlük ayrıca, çeşitli televizyon kanallarında yayınlanan haber bültenleri ile spor haberlerini Betamax video kasetlere kaydederek, 3 ay süreyle saklayan bir Betamax kütüphanesine sahiptir.

Kütüphanede 16 ve 35 mm.lik 5800 film, 2"(inç)lik 5000, 1"lik 22.000, U-matic 462, Betacam 426 video kaset, 3500 bant, 450 plak, 235 ses kasedi, 350 CD bulunmaktadır.

3) Personel: Kütüphanede konunun eğitimini görmüş kütüphaneciler çalışmaktadır.

4) Teknik işlemler: Kütüphane hizmetlerinin daha etkin, daha hızlı ve daha doğru bir biçimde yapılabilmesi amacıyla, 1990 yılının başından itibaren, kütüphane otomasyona geçmiştir. Kütüphanede bulunan belgeler de, bu tarihten itibaren bilgisayara aktarılmaya başlanmıştır.

TRT'nin genel kütüphanesinde, görsel-işitsel belgeler için *AACR2 (Anglo American Cataloging Rules2 = Anglo Amerikan Kataloqlama Kuralları2)* uygulanmaktadır. Ayrıca, *Bilgi İşlem Dairesi'*ne bağlı olarak program girişi ve aranması yapılabilmektedir.

Temel bilgilerin yanı sıra ayrıntılı bilgiler de, *anahtar sözcük* olarak girilmekte, belgeler konusal olarak düzenlenmektedir. Bunun için ise, Dewey Sistemi'nin 10 ana bölüm başlıkları esas alınmıştır.

Kullanıcı için oluşturulan alfabetik ve sistematik katalogların yanı sıra, belgelerin kütüphane açısından kontrolü için, *Shelf-list (yer sırasına göre demirbaş kaydı)* oluşturulur.

Özel olarak geliştirilen etiket sistemiyle, belgenin dışına ve içine aynı yer numarası verilmektedir. Yerleştirme ise, kütüphanede bulunan her belge cinsine göre ayrı alanlarda geliş sırasına göre yapılmaktadır.

5) Örgütlenme ve işleyiş: Eğitim Dairesi Başkanlığı'na bağlı olan kütüphane, TRT'nin kendi içinde belirlemiş olduğu politikalara göre yönetilmektedir.

6) Kullanıcı ve yararlandırma: 1991'de *Haber Müdürlüğü* bünyesinde kurulan *Bant Takip Servisi*, *Haber Merkezi*'nce takip edilen haberler, kameramanlar tarafından çekilen ham görüntüler ile *Haber Büroları* ve yurt muhabirlerince çekilen görüntülerin, montaj servisince kaydından sonra günde 3-4 saate yakın görüntüyü bünyesinde saklayıp, haber bültenlerinin hazırlanmasına katkıda bulunmaktadır. Kütüphanenin verdiği hizmet ise, sadece kurum içidir.

7) Bina: Kütüphane için ayrılmış ayrı bir binası yoktur. TRT'nin Genel Müdürlük binasında orta katta yer almaktadır. Kullanıcıların kütüphane içinde çalışmasına da olanak tanınmaktadır.

8) Saklama/koruma: Belgelerin korunması için gereken sistem mevcuttur.¹⁶³

2.2. Ticari Televizyonlar

1990 yılında Inter Star ile başlayan ticari televizyonların sayıları her geçen gün artmaktadır.

2.2.1. ATV / SATEL Televizyonu

ATV, SATEL Şirketler grubu bünyesinde kurulmuş, SATEL adıyla 1993'de deneme yayınlarına başlamış, aynı yılın Eylül ayında ise ATV adıyla tam gün yayına geçmiştir.¹⁶⁴

SATEL ise yayınlarını, Sabah Gazetesi'nin özel televizyon çalışmalarında yetkili konumdaki Dinç Bilgin'in, Satel ve Sabah-İmaj TV adlı şirketlerle bu işe başlamalarıyla gerçekleştirmiştir. Sadece müzik yayını yapan SATEL,1992'nin son aylarında Sabah Gazetesi logosuyla yayınlarına başlamıştır.¹⁶⁵

Kütüphanesi ise şöyledir:

1) Bütçe ve sağlama: Kütüphaneye ayrılmış belli bir bütçe yoktur. Kendi yayınlarına ait görüntü kasetlerini ellerinde tutmaktadırlar

¹⁶³ Bilgiler, TRT'nin (Ankara) Kütüphanesi'nde Yapılan Anket ve Görüşmelerden Elde Edilmiştir.

¹⁶⁴ Hülya Yengin, a.g.y., s. 146.

¹⁶⁵ a.g.y. s.144.

2) Derme: Kütüphanede yaklaşık 2000 SVHS, 1500 Betacam video kaset bulunmaktadır. Canlı yayınların yer aldığı kasetler ise, başka bir bölümde tutulmaktadır.

3) Personel: Yayın kütüphanesinde sorumlu olarak çalışan 1 arşivci dışında diğer bölüm kütüphanelerinde, konusunun eğitimini görmemiş kişiler çalışmaktadır.

4) Teknik işlemler: Haber Bölümü'ne ait kütüphanede çalışan sorumlu tarafından, kendine özgü kurallar belirlenmiş ve uygulanmaktadır. Sınıflama ise;

a) Kişiler,

b) Konular,

c) Görüntüler / İlginç görüntülere göre yapılmaktadır. Bilgisayarda yer alan alt başlıklarda ise, kişilerin statüsü hakkında bilgi verilmektedir. Televizyonun diğer bir kütüphanesinde de, kendine özgü kurallar uygulanmaktadır. Sınıflama ise sadece;

a) Yabancı,

b) Türk,

c) Konu olarak yapılmaktadır.

Kütüphane ayrıca kendi içinde de 2'ye ayrılmaktadır:

a) Yayın kütüphanesi,

b) Master kütüphanesi (orjinal kaset, dublajsız...) Görüntü kasetlerine, içeriğine göre bunların baş harflerini vererek bir sınıflama sistemi oluşturulmuştur. ATV'nin tüm kütüphanelerinde kayıtlar bilgisayarda tutulmaktadır.

5) Örgütlenme ve işleyiş: Her birimin kütüphanesi, ilgili yetkili birime bağlı olan kütüphane, Televizyon kuruluşunun kendi içinde belirlemiş olduğu politikalara göre yönetilmektedir.

6) Kullanıcı ve yararlandırma: Sadece kurum içi hizmet verilmektedir. Ancak, -yazılı olmasa da- diğer televizyon kuruluşlarıyla işbirliği yapmaktadır.

7) Bina: Ayrı bir binada yer almayan kütüphane, Televizyon binasının girişinin iki kat altında bulunmaktadır. Kütüphane sorumlusuna ve raflara ancak yer bulunabildiğinden, kullanıcıların kütüphanede çalışabilmesi mümkün olamamaktadır.

8) Saklama/koruma: Belgeler için uygun saklama / koruma ortamı yoktur.¹⁶⁶

2.2.2. Kanal D Televizyonu

Milliyet Gazetesi'nin sahibi Aydın Doğan tarafından kurulan *Kanal D*, 1993'de yayınlarına başlamıştır.¹⁶⁷

Kütüphanesine gelince;

1) Bütçe ve sağlama: Kütüphaneye ayrılmış belli bir bütçesi yoktur. Diğer televizyon kuruluşları gibi, kendi yayınlarına ait görüntü kasetlerini ellerinde tutmaktadırlar.

2) Derme: Kütüphanede, yaklaşık 10.000 Betacam video kaset bulunmaktadır.

¹⁶⁶ Bilgiler, ATV / SATEL'in Kütüphanesi'nde Yapılan Anket ve Görüşmelerden Elde Edilmiştir.

¹⁶⁷ Hülya Yengin, a.g.y., ss.169- 170.

3) Personel: Haber Bölümü dışındaki bölümlerin kütüphanesinde, konunun eğitimini görmemiş kişiler çalışmaktadır.

Haber Bölümü'nün Kütüphanesi'nde çalışanlar ise;

a) Lise mezunu 1 yetkili,

b) Kütüphanecilik Bölümü mezunu 1 memurdur.

4) Teknik işlemler: Televizyon kuruluşu içinde yer alan her bölümün ayrı kütüphanesi, buna bağlı olarak sorumluları bulunmaktadır. Haber Kütüphanesi dışında kalanların hepsi, kendilerinin belirledikleri kuralları uygulayarak, erişimi sağlamaya çalışmaktadırlar.

Yayınlanan programların görüntü kasetleri, Çizgi filmler, Türk filmleri, sohbet programları... gibi çok genel konulara ayrılmıştır. Kanal D'nin tüm kütüphanelerinde kayıtlar bilgisayarda tutulmaktadır.

Haber kütüphanesi ise, genel kütüphane özelliğini taşımakta, belgelerin düzenlenmesi konusunda ise, standart kurallar uygulanılmasına özen gösterilmektedir. Yerleştirme düzeni geliş sırasına göre yapılmaktadır. Bantla ilgili bilgilerin yer aldığı formların bir nüshası kasedin içinde, diğeri de fotokopi olarak dosyalanıp klasörde tutulmaktadır.

5) Örgütlenme ve işleyiş: Her bölümün kütüphanesinin ilgili yetkili birime bağlı olduğu kütüphane, bu televizyon kuruluşunun kendi içinde belirlemiş olduğu politikalara göre yönetilmektedir.

6) Kullanıcı ve yararlandırma: Kurum içi hizmet vermektedir.

7) Bina: Kütüphane için ayrılmış özel bir yer yoktur. Haber kütüphanesindeki görüntü kasetleri, kütüphanenin yeri dolayısıyla rafları olmadığından, genellikle masaların üzerinde ve masa altında kutularda tutulmaktadır.

Kütüphanede sadece kütüphane sorumlusuna ve raflara ancak yer bulunabildiğinden, kullanıcıların kütüphanede çalışabilmesi mümkün olamamaktadır.

8) Saklama/koruma: Belgeler için uygun saklama / koruma ortamı yoktur.¹⁶⁸

2.2.3 Kanal 6 Televizyonu

Fransa ve Almanya'da, televizyon yayıncılığı konusunda yoğun temaslarda bulunan Ahmet Özal, Inter Star, Teleon ve Show TV'den sonra Türkiye'nin 4. ticari televizyonu olan Kanal 6'yı, 1992'de resmen yayına hayatına başlatır.¹⁶⁹

Kütüphanesi ise;

1) Bütçe ve sağlama: Kütüphaneye ayrılmış belli bir bütçesi yoktur. Diğer televizyon kuruluşları gibi, kendi yayınlarına ait görüntü kasetlerini ellerinde tutmaktadır.

2) Derme: Kütüphanede yaklaşık 10.000 görüntü kasedi, yaklaşık 1000 CD bulunmaktadır.

3) Personel: Kütüphanede çalışan personel 2 kişi olup, konunun eğitimini görmemişlerdir.

¹⁶⁸ Bilgiler, Kanal D'nin Kütüphanesi'nde Yapılan Anket ve Görüşmelerden Elde Edilmiştir.

¹⁶⁹ Hülya Yengin, a.g.y., s. 154.

4) Teknik işlemler: Dermesi hakkında sayı verilemeyen Haber Kütüphanesi, sadece görüntü kasetlerinden oluşmaktadır. Kayıtlar telefon fihrisine alfabetik olarak yazılmaya, erişimde sadece bu deftere bağlı olarak yapılmaya çalışılmaktadır. Ancak bu durumda doğal olarak alfabetik dizim mümkün olamamaktadır.

Ayrıca, alt konulara erişim yalnızca ana konuyu bilmekle mümkün olabilmektedir. Çünkü bu düzende, sadece ana konular alfabetiktir. Alt konular ise, ana konunun altına yazılmış olup, alt konuların ne(ler) olabileceği konusunda kesinlik yoktur. Kanal 6'nın Haber Kütüphanesi dışındaki tüm kütüphanelerinde, kayıtlar bilgisayarda tutulmaktadır.

5) Örgütlenme ve işleyiş: Her birimin kütüphanesinin, ilgili yetkili birime bağlı olduğu televizyon kütüphanesi, bu televizyon kuruluşunun kendi içinde belirlemiş olduğu politikalara göre yönetilmektedir.

6) Kullanıcı ve yararlandırma: Kurum içi hizmet vermektedir.

7) Bina: Diğer televizyon kuruluşlarından farklı olarak, bir fabrikanın televizyon kuruluşu için uygun bir bina durumuna getirilmesiyle oluşan Kanal 6 Televizyonu'nda da, kütüphane için ayrılmış özel bir yer yoktur. Kütüphane, televizyon binasının orta katında ancak çok küçük bir alandadır. Kütüphanede, kütüphane sorumlusuna ve raflara ancak yer bulunabildiğinden, kullanıcıların kütüphanede çalışabilmesi mümkün olamamaktadır.

8) Saklama/koruma: Belgeler için uygun saklama/koruma ortamı yoktur.¹⁷⁰

¹⁷⁰ Bilgiler, Kanal 6'nın Kütüphanesi'nde Yapılan Anket ve Görüşmelerden Elde Edilmiştir.

2.2.4. Samanyolu Televizyonu (STV)

Özgür bir kuruluş tarafından 1993 yılında yayın hayatına başlayan ve günde 16 saat yayın yapan¹⁷¹ Samanyolu Televizyonu, Türkiye'deki ticari televizyon kütüphaneleri içinde kütüphanesine ve kütüphanecisine, diğerlerine nazaran daha önem veren bir televizyon kuruluşudur.

1) Bütçe ve sağlama: Kütüphane için ayrılmış özel bir bütçe yoktur. Diğer televizyon kuruluşları gibi, kendi yayınlarına ait görüntü kasetlerini ellerinde tutmaktadır.

2) Derme: Kütüphanede, yaklaşık 100 VHS, 6000 Betacam, 100 U-matic video kaset, 28 CD ile daha önce radyodan, televizyonun kütüphanesine aktarılan yaklaşık 70 ses kasedi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, haber kupürü arşivinin de yapılması planlanmaktadır. Ancak kullanılmayan ses kasetleri, sadece yer kaplamaktadır.

Görüntü kasetleri, günlük kasetler (VHS) ve diğer kasetler (Beta, Betacam, U-matic) olarak ikiye ayrılmıştır. Günlük kasetlere o günün çekimleri yapıp bir sene saklanmakta, bu bir sene sonunda üzerine yeni kayıt yapılmaktadır. Diğer kasetler, dışarıdan gelen ve yayınlanmamış kasetlerdir.

3) Personel: Kütüphanenin sorumlusu Arşivcilik Bölümü mezunu olan 1 kişi olup, diğer personel konunun eğitimini almamış kişilerdir.

4) Teknik işlemler: Ses kasetlerinin sırtına, dilini belirten harf yazılıp etiketlenmiş, bunlar geliş sırasına göre yerleştirilmiştir. Kasetlere erişebilmek için de rafa, bununla ilgili bir kağıt asılmıştır.

¹⁷¹ Meryem Akbal (Gül Saati Programı Sorumlusu), *STV*. 17/4/1995.

CD'ler için, telefon defteri bile olmayan bir defter tutulmaktadır. Ses kasetlerindeki düzen, CD'lere de uygulanmış ve bu şekilde deftere aktarılmıştır. Bu belgeler ise, rafa rastgele yerleştirilmiştir.

Günlük kasetler, çekim sırasına göre kutulara ya da raflara yerleştirilmiştir. Diğer kasetler için ise, kendilerine özgü sınıflama sistemine göre simgeler verilerek etiketlenmiş, ancak geliş sırasına göre yerleştirilmiştir. STV'nin tüm kütüphanelerinde kayıtlar bilgisayarda tutulmaktadır.

5) Örgütlenme ve işleyiş: Her birimin kütüphanesi, ilgili yetkili birime bağlı olup, bu televizyon kuruluşunun kendi içinde belirlemiş olduğu politikalara göre yönetilmektedir.

6) Kullanıcı ve yararlandırma: Kütüphane sadece kurum içi hizmet vermektedir.

7) Bina: Kütüphane için ayrılmış ayrı bir bina yoktur. Kütüphaneye ayrılan alan, alt katlarda, ancak diğer ticari televizyon kuruluşlarıyla karşılaştırıldığında, oldukça geniş bir alan olmasına rağmen, kullanıcıların çalışmasına da olanak tanıyabilecek bu alandan, gerektiği gibi yararlanılamamaktadır.

8) Saklama/koruma: Belgeler için uygun saklama/koruma ortamı bulunmaktadır.¹⁷²

¹⁷² Bilgiler, STV'nin Kütüphanesi'nde Yapılan Anket ve Görüşmelerden Elde Edilmiştir.

2.2.5. SHOW TV / CINE 5 Televizyonu

Erol Aksoy tarafından kurulan¹⁷³ ve adı önce *AX TV* olarak belirlenen¹⁷⁴ daha sonra ise *Show Time* adı verilen televizyon kanalının, Amerika'da buna benzer bir kuruluşun olması nedeniyle adı, *Show TV* olarak değiştirilmiştir.¹⁷⁵ 1992'de müzik yayınlarından oluşan test yayınlarına başlayan Show TV,¹⁷⁶ aynı yıl, Türkiye'deki ilk paralı televizyon olan Show TV'nin şifreli kanalı *Cine 5* ise, 1993 yılının Mart ayında yayına başlarlar.¹⁷⁷

Kütüphane ise, diğer ticari televizyon kuruluşlarının kütüphanelerinden pek farklı değildir.

1) Bütçe ve sağlama: Kütüphane için ayrılmış özel bir bütçe yoktur. Diğer televizyon kuruluşları gibi, kendi yayınlarına ait görüntü kasetlerini ellerinde tutmaktadırlar.

2) Derme: Kütüphanede sadece elektronik görüntü belgeleri (film, video kaset...) bulunmakta ancak -yaklaşık da olsa- bir sayı verilememektedir. Televizyonun tek kütüphanesi vardır. Haber, yayın... kütüphanelerinin dermesi de aynı yerde bulunmaktadır.

Cine 5'in Kütüphanesi'nde ise sadece, sinema filmleri ve dizi filmler bulunmaktadır. Cine 5'de gösterilen diğer tüm programlar, Show TV'nin Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

¹⁷³ Hülya Yengin, a.g.y., s. 144.

¹⁷⁴ Gülnaz Kantaş, *Türkiye'de 1980 Sonrası TRT Kurumu ve Özel Radyo-Televizyon Yayıncılığı Girişimleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992), s. 163.

¹⁷⁵ Hülya Yengin, a.g.y., s. 144.

¹⁷⁶ Gülnaz Kantaş, a.g.t., ss. 163-164.

¹⁷⁷ Hülya Yengin, a.g.y., ss. 145-146.

3) Personel: Gerek Show TV'nin gerekse Cine 5'in Kütüphane'sinde, konunun eğitimini görmemiş kişiler çalışmaktadır. Her konuyla ilgilenen (haber, yayın, spor...) farklı kişilerdir. Bu belgeler de düzenlenmesi de dahil olmak üzere onların sorumluluğundadır.

4) Teknik işlemler: Cine 5 Kütüphanesi'ndeki yerleştirme düzeni, filmin ve dizinin adına göre yapılıyor olmakla birlikte, belgelere neredeyse el yordamıyla erişilmektedir. Show TV'nin Kütüphanesi'nde ise, tüm belgeler için standart kurallar değil, kendilerine özgü farklı kurallar uygulanmaktadır. Yerleştirme, rafa geliş sırasına göre numara verilerek yapılmaktadır. Genel konular dışındaki konulara sadece bu sistem uygulanmaktadır. Bu konular ise; Spor, haber, dışarıdan gelen ve genel konudur. Show TV ve Cine 5'in tüm kütüphanelerinde kayıtlar bilgisayarda tutulmaktadır.

5) Örgütlenme ve işleyiş: Her birimin kütüphanesinin ilgili yetkili birime bağlı olan genel kütüphane ve bölüm kütüphaneleri, bu televizyon kuruluşunun kendi içinde belirlemiş olduğu politikalara göre yönetilmektedir.

6) Kullanıcı ve yararlandırma: Kütüphane sadece kurum içi hizmet vermektedir.

7) Bina: kütüphane için ayrılmış özel bir yer yoktur. Kütüphane Televizyon binasının orta katında ancak çok küçük bir alandadır. Kütüphanede, kütüphane sorumlusuna ve raflara ancak yer bulunabildiğinden, kullanıcıların kütüphanede çalışabilmesi mümkün olamamaktadır.

8) Saklama / Koruma: Belgeler için uygun saklama / koruma ortamı yoktur.¹⁷⁸

¹⁷⁸ Bilgiler, Show TV / Cine 5'in Kütüphanesi'nde Yapılan Anket ve Görüşmelerden Elde Edilmiştir.

2.2.6. TGRT Huzur TV (Türkiye Gazetesi Radyo-Televizyonu)

Türkiye Gazetesi, *Türkiye Gazetesi Radyo-Televizyonu (TGRT) Huzur TV* adıyla ticari televizyon kuruluşu oluşturup, alt yapı çalışmalarını tamamlar.¹⁷⁹ Ticari televizyon yayıncılığı konusunda 1989'da hazırlık çalışmalarına başlayan, genel ahlak anlayışının zedelenmemesi konusunda özen gösteren, hedef kitlesini ise, Türk Milleti olarak belirleyen ve Türk kültürünü yaşayanları birleştirici yayın yapmayı amaçlayan TGRT Huzur TV, bu konudaki ilk ticari televizyon kanalıdır.¹⁸⁰

Kütüphanesi ise;

1) Bütçe ve sağlama: Kütüphane için ayrılmış özel bir bütçe yoktur. Diğer televizyon kuruluşları gibi, kendi yayınlarına ait görüntü kasetlerini ellerinde tutmaktadırlar.

2) Derme: Kütüphanede, 118'i Betacam olmak üzere yaklaşık 10.000 elektronik görüntü kasedi bulunmaktadır. Bu sayı sadece televizyonda yer alan program bantlarını içermektedir.

3) Personel: Kütüphanede, konunun eğitimini görmemiş kişiler çalışmaktadır.

4) Teknik işlemler: Belgelere, geliş sırasına göre numara verilip bu düzende raflara yerleştirilmektedir. TGRT Huzur TV'nin tüm bölüm kütüphanelerinde kayıtlar bilgisayarda tutulmaktadır.

¹⁷⁹ Gülnaz Kantaş, a.g.t., s. 168.

¹⁸⁰ Hülya Yengin, a.g.y., s. 166.

5) Örgütlenme ve işleyiş: Her bölüm kütüphanesinin ilgili yetkili birime bağlı olduğu genel kütüphane ve bölüm kütüphaneleri, bu televizyon kuruluşunun kendi içinde belirlemiş olduğu politikalara göre yönetilmektedir.

6) Kullanıcı ve yararlandırma: Kütüphane sadece kurum içi hizmet vermektedir.

7) Bina: Kütüphane, televizyon binası dışında ayrı ve küçük bir alanda bulunmaktadır. Ancak bu alan sadece kütüphaneye ait olmayıp, kütüphane sorumlusuna ve raflara ancak yer bulunabildiğinden, kullanıcıların kütüphanede çalışabilmesi mümkün olamamaktadır.

8) Saklama/koruma: Belgeler için uygun saklama / koruma ortamı bulunmaktadır.¹⁸¹

2.2.7. Diğer Ticari Televizyon Kuruluşları

Kütüphaneleri incelenebilen diğer televizyon kuruluşları ise, kapalı devre yayın yapan İÜTRV (İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo-Televizyonu) ile bölgesel yayın yapan Kanal E Televizyonlarıdır.

1994'de yayınlarına başlayan İÜRTV, öğrencilerine yönelik araştırma ve uygulama televizyonu işlevini görmektedir. Yayınlanan yapımların tüm aşamalarında, Fakülte öğrencileri çalışmaktadır. Aktüel çekimlerin dışındaki çekimler için ise, Fakülte'nin Televizyon Stüdyosu kullanılmaktadır. Öğrenciler burada çalışarak, hem deneyim kazanmakta hem de bilgi ve becerilerini geliştirmektedirler.¹⁸²

¹⁸¹ Bilgiler, TGRT Huzur TV'nin Kütüphanesi'nde Yapılan Anket ve Görüşmelerden Elde Edilmiştir.

¹⁸² Ceyhan Kandemir (Arş. Gör.), *İÜRTV*, 28/8/1995.

Kütüphanesi ise;

1) Bütçe ve sağlama: Kütüphane için ayrılmış özel bir bütçe yoktur. Diğer televizyon kuruluşları gibi, kendi yayınlarına ait görüntü kasetlerini ellerinde tutmaktadırlar.

2) Derme: Kütüphanede, Elektronik görüntü kasetleri (VHS, Betacam, Hİ8) ve ses kayıtları bulunmakta olup, bunlar hakkında bir sayı verilememiştir.

3) Personel: Kütüphanede, konunun eğitimini görmüş 1 kütüphaneci ve Fakülteden 1 araştırma görevlisi çalışmaktadır

4) Teknik işlemler: Ses kasetleriyle görüntü kasetlerine farklı kurallar uygulanmaktadır. Ancak bu kurallar standart değildir. Gerek görüntü kasetleri gerekse ses kasetleri için kayıtlarla ilgili hemen hemen tüm bilgiler verilmeye çalışılmaktadır. Tüm kayıtlar, bilgisayar sistemine girilmeye çalışılmaktadır.

5) Örgütlenme ve işleyiş: Kütüphane Fakülte'ye bağlı olarak hizmet vermektedir. Kendi içinde belirlenmiş olan politikalara göre yönetilmektedir.

6) Kullanıcı ve yararlandırma: Kütüphane sadece kurum içi hizmete açıktır.

7) Bina: Kütüphane, Fakülte binası içinde yer almaktadır. Burada, sadece kütüphane sorumlusuna ve raflara ancak yer bulunabildiğinden, kullanıcıların kütüphanede çalışabilmesi mümkün olamamaktadır.

8) Saklama/koruma: Belgeler için uygun saklama / koruma ortamı bulunmamaktadır.¹⁸³

¹⁸³ Bilgiler, İÜRTV'nin Kütüphanesi'nde Yapılan Anket ve Görüşmelerden Elde Edilmiştir.

Sadece İstanbul ve çevresine yayın yapan ve İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi'ndeki stüdyoları kullanan, personel olarak buradaki öğrencilerin çalışmasına olanak tanıyan Kanal E Televizyonu ise, 2-3 yıl deneme yayını yaptıktan sonra, mali nedenlerden dolayı el değiştirmiş, 1995'de Yönetim Kurulu Başkanı olarak Hakan Çizgen görevi devralmıştır.

Ağırlıklı olarak haber ve ekonomi kanalı olmayı amaçladıklarını ancak, diğer konularla ilgili haberlere de yer vereceklerini de belirtmekte, hedef kitlelerini de daha çok işadamları ve ekonomistler olarak belirlemektedirler. Ayrıca BBC gibi yarım saatte bir yorumsuz haber vermektedirler.¹⁸⁴

Kanal E Televizyonu'nun kütüphanesi ise şöyledir:

1) Bütçe ve sağlama: Kütüphane için ayrılmış özel bir bütçe yoktur. Diğer televizyon kuruluşları gibi, kendi yayınlarına ait görüntü kasetlerini ellerinde tutmaktadırlar.

2) Derme: Kütüphanede, 30 Betacam, 5"lik 132 Betacam, 30"lik 170 Betacam ve 20 SVHS ile birlikte sayı verilemeyen ses kayıtları bulunmaktadır. Haber kupürü arşivi ise, oluşturulmaya başlanacaktır.

3) Personel: Kütüphanede, çalışan tek personel, konunun eğitimini görmüş 1 kütüphanecidir.

4) Teknik işlemler: Tüm belgeler için aynı, ancak standart olmayan kurallar uygulanmaktadır. Belgeler için konu başlıkları da belirlenmiştir. Ayrıca, kütüphaneci tarafından bilgisayarda bazı eklemeler de yapılmıştır. Bunlardan biri de anahtar kelimelerdir. Belgeye erişim de bu başlıklarla gerçekleştirilmektedir.

¹⁸⁴ Ergun Gümrah, (Haber Bölümü), *Kanal E Televizyonu*, 29/7/1995.

5) Örgütlenme ve işleyiş: Kütüphane, bu televizyon kuruluşunun kendi içinde belirlemiş olduğu politikalara göre yönetilmektedir.

6) Kullanıcı ve yararlandırma: Kütüphane sadece kurum içi hizmete açıktır.

7) Bina: Kütüphane, binanın alt katlarında, yer almaktadır. Burada, sadece kütüphane sorumlusu ile birlikte kütüphanede çalışmayan bir kişi bulunmaktadır. Çelik dolaplar ve iki çalışma masasına ancak yer bulunabildiğinden, kullanıcıların kütüphanede çalışabilmesi mümkün olamamaktadır.

8) Saklama/koruma: Belgeler için uygun saklama / koruma ortamı bulunmamaktadır.¹⁸⁵

¹⁸⁵ Bilgiler, Kanal E'nin Kütüphanesi'nde Yapılan Anket ve Görüşmelerden Elde Edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Bir özel kütüphane türü olan ve taşıdıkları bazı özelliklerinden dolayı özel konu kütüphanelerinden ayrılan televizyon kütüphanelerinin, özel kütüphanelerle benzer yönleri;

- En son ve en yeni bilgileri, en kısa zamanda kullanıcılara ulaştırabilmek amacıyla başlayan, belge ve bilgi gerekisiminden kaynaklanan çalışmalarda bulunmaları,

- Destek gördükleri kurumların amaçlarına yönelik bilgileri, kitapları ve belgeleri toplamada uzmanlaşarak, bağlı oldukları kuruluşa özel bir destek sağladıklarından dolayı, kendilerini destekleyen kuruluşun adıyla anılmaları,

- Hem topladıkları belge, hem kapsadıkları alan, hem de çalıştırdıkları personel açısından diğerlerine göre daha küçük olmaları,

- Kullanıcılarının, yayınların hedeflerine ve bağlı oldukları kurumlara göre farklılık göstermesi,

- Televizyon kütüphanelerinde olduğu gibi hizmeti, bağlı olduğu kuruluşa vermesi ve diğer kişi ve kurumlara kapalı olması,

- Bu kütüphanelerden beklentilerin, kütüphanenin hizmetinde bulunduğu ana kuruluşun özellikleri çerçevesinde değişiklik gösterebilmesi,

- Kütüphanenin, hizmet verdiği kuruluşun başlıca bilgi merkezi olması,
- Kütüphanenin, parçası olduğu kuruluşun ilgilendiği konularda, bilgi kaynaklarını sağlaması, düzenlemesi, hizmete hazır duruma getirmesi ve bunlardan yararlanmayı kolaylaştırıcı çalışmalarda bulunması,
- Bu kütüphanelerin temel amacının eğitim olmaması,
- Kütüphanenin, bağlı olduğu ana kuruluşun beklentileri çerçevesinde çalışması,
- Oluşumları ve gelişimlerinin, bu ana kuruluşun amaçlarının gerçekleşmesine sağladıkları katkıyla doğru orantılı olması,
- Bu kütüphanelerin geleneksel amacının, bilgiyi çalışmaya uygulamak olması,
- Burada çalışan kütüphaneciden beklenenin, gereksinim duyulan bilginin yer aldığı kaynağı, istekte bulunana ulaştırmaktan çok, bilginin bizzat kendisinin sağlanarak iletilmesi,
- Özellikle televizyon kütüphanelerinde, temel kütüphanecilik kurallarıyla birlikte, amaca uygun olarak geliştirilmiş yeni yöntemlerden de yararlanılması,
- Bu kütüphanelerin, yararlanılmaya hazır bulundurdukları dermeleriyle, nispeten değişmeyen bir kullanıcı topluluğunu hizmet etmeleri,

- Ortaya çıkan kullanıcı isteklerini olabildiğince çabuk yerine getirmenin, kütüphanenin verimliliğinin yanı sıra bağlı olduğu kurum açısından yararlı olup olmadığının da en önemli ölçütü olduğundan, kütüphanenin kendini kabul ettireceği yerin, kullanıcıların olması,

- Kütüphanedeki belgelerin, kütüphane kullanıcılarının gereksinimlerini karşılayacak biçimde toplanmış ve düzenlenmiş olmasından dolayı, hizmetin bu kullanıcılara yardımcı olmak amacıyla geliştirilmesidir.

Televizyon kütüphanelerinin, özel konu kütüphanelerinden ayrılan yönlerine gelince;

- Özel konu kütüphanesi, hizmetlerine gereksinim duyan herkese hizmet verir. Ancak, televizyon kütüphaneleri, aralarında diğer televizyon kuruluşlarıyla işbirliği içinde olsa da, -genellikle- bağlı olduğu televizyon kuruluşu çalışanlarına hizmet verir.

- Televizyon kütüphanelerinde yayın sağlama, özel konu kütüphanelerinden farklıdır. Bazı televizyon kuruluşları boş görüntü kasedi.... satın alırken, bazı televizyon kuruluşları bunları kendi bünyelerinde üretirler.

- Televizyon kütüphanelerinin dermesinde basılı belgeler yer alsa da, derme, ağırlıklı olarak görsel işitsel belgelerden oluşmaktadır.

- Televizyon kütüphanelerinin dermesindeki bu farklılık, özel konu kütüphanelerinin dermesinden daha farklı bir saklama/koruma şartlarını da beraberinde getirir.

- Televizyon kütüphanelerinde çalışan personelin niteliği de farklıdır. Personelden televizyon konusunda konusunda bilgi sahibi olması ve gerektiğinde uygulayıcı rol oynaması da beklenmektedir.

Ancak televizyon kütüphaneleri konusu, Türkiye için oldukça yenidir. Bu yüzden, ülkemizdeki durumu belirleyebilmek amacıyla yapılan inceleme sonucunda, bu konuda yurt içinde yayınlanmış herhangi bir kaynağa rastlanmadığından, bu amaç doğrultusunda anket de yapılmıştır. Pek çok araştırmacının yaşadığı sorunlardan biri olan, bilgi saklanması nedeniyle yaşanan sorunlar, bilgi istenmesi sonucunda bilgi istenilen kişilerin yaşadığı korkular, yapılmaya çalışılan araştırmaları da olumsuz etkilemektedir. Bundan dolayı, gözlem yapılan 10 televizyon kuruluşunun kütüphanelerinin gözleme alınma nedeni, ulaşılabilir olmalarından kaynaklanmaktadır.

Yapılan gözlem ve anketlerden; özel bir kütüphane türü olan televizyon kütüphaneleri konusunun ülkemiz için yeni olmasına rağmen, gelişmekte olduğu sonucuna varılmıştır. Gerek kamu televizyonu olan TRT'nin (Ankara) Kütüphanesi'nde gerekse ticari televizyonların kütüphanelerinde bilgisayar bulunmakta, işlemler bilgisayarda yapılmakta, erişimin en iyi bir biçimde yapılmasına çalışılmaktadır.

Türkiye'deki televizyon kütüphaneleri konusundaki bulgulara gelince;

1) Bütçe ve sağlama: Türkiye'deki -özellikle- ticari televizyon kuruluşları, kütüphaneleri için özel bir bütçe ayırmadıkları gibi, kütüphaneye yapılan harcamaların da gereksiz masraf olduğunu düşünmektedirler.

2) Derme: Dermesinde, sadece görüntü kasetleri bulunmaktadır.

3) Personel: Ülkemizdeki ticari televizyon kütüphanelerinde, ya konunun eğitimini görmüş personel çalıştırılmamakta ya da çalıştırdıkları uzman personeli önemsememektedirler.

4) Teknik işlemler: Kütüphanede uygulanan teknik işlemler, sadece kısa vadeli yararlı olabilecek ve kütüphanede çalışan konunun eğitimini görmemiş kişilerce belirlenen kurallara göre yapılmaktadır.

5) Örgütlenme ve işleyiş: Kütüphanenin bağlı olduğu bölüm, genellikle her televizyon kuruluşunda farklılık göstermektedir.

6) Yararlandırma ve işbirliği: Televizyon kütüphaneleri, kendi aralarında işbirliği içinde olsalar da, genellikle kurum içi hizmet vermektedirler.

7) Bina: Televizyon kütüphaneleri için ayrılmış özel bir alan yoktur.

8) Saklama/koruma: Dermenin koruma ve saklama koşulları, sadece havalandırma sistemi olarak düşünülmüştür.

Bu bulgular ışığında, *Amerika ve Avrupa için eskiden beri var olan, televizyon kütüphanelerinin, ülkemiz için oldukça yeni, ancak sürekli gelişen bir özel kütüphane türü olduğu* sonucuna varılmıştır.

ÖNERİLER

Televizyon kütüphaneleri konusu ülkemiz için yeni ve gelişmekte olan bir konu olduğuna göre Türkiye'deki televizyon kütüphaneleri;

1) Araştırma/inceleme: Bu konuda yurt dışında neler yapıldığı ve yapılmakta olduğu araştırılabilir. Bu konudaki öncüler sırasıyla *BBC* ve *ITN* olduğuna göre, bu kuruluşlarla direkt bağlantıya girilebilir.

Bu konuda, *IFTA* tarafından yayınlanmış olan *Guide to Audio Visual Archives* adlı yapıtta, dünyadaki tüm televizyon kütüphaneleri dolayısıyla *BBC* ve *ITN* hakkında da geniş bilgi bulunmakta, bu bilgiler arasında kuruluşların adreslerinden yöneticilerine kadar tüm bilgiler de yer almaktadır. Bu kitap, ülkemizdeki televizyon kütüphaneleri için oldukça önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır.

2) Derme: Özel konu kütüphanelerinde basılı belgeler ağırlıktayken, televizyon kütüphanelerinde ağırlık, basılı olmayan belgelerdedir. Ancak bu, özel konu kütüphanelerinde sadece basılı, televizyon kütüphanelerinde ise sadece basılı olmayan belgeler olacak ya da diğerleri azınlıkta kalacak anlamını da taşımamaktadır.

Televizyon kütüphanelerinde basılı olmayan belgeler (kitap dışı belgeler) kadar basılı belgelere de (kitap, dergi...) yer verilmesi uygun olacaktır. Bunun yanı sıra kütüphanede, örneğin; televizyon yayıncılığı, televizyon programcılığı gibi konulardaki kaynaklara da yer verilmelidir.

3) Personel: Televizyon kuruluşlarının, kütüphanelerine dolayısıyla kütüphanecilerine gereken önemi vermeleri, kütüphanelerinde ise sorumlu/yetkili olarak *sadece* konunun eğitimini görmüş kişileri çalıştırmaları uygun olacaktır. Ancak, kütüphanede konunun eğitimini görmüş kütüphanecilerin çalışması yeterli değildir.

Bu kişilerin aynı zamanda televizyon ile ilgili konuda da uzmanlaşmış olmaları gerekir. Şöyleki; burada çalışacak ya da çalışıyor olan kütüphaneciler, örneğin bir kasetten başka bir kasete aktarım yapılacağı zaman, hangi görüntünün ya da görüntülerin önemli olduğuna karar verip, uygulayabilmelidirler.

4) Teknik işlemler: Televizyon kütüphanelerinde bulunan derme için, tek standart kural yeterli olamamaktadır. Bu durumda, BBC'nin kütüphanesinde olduğu gibi birden çok standart kuralın bir araya getirilip, gerekirse ekleme ve çıkartmalar yapılarak adapte edilmesi uygun olacaktır. Ayrıca, kapsamlı sınıflama listesi oluşturulabilir.

5) Örgütlenme: Kütüphane, -olabildiği ölçüde- üst düzey yöneticiye bağlı olması, bu yöneticinin de kütüphane ve kütüphaneci konusunda gereken bilince ve yaptırım gücüne de sahip olması gerekir.

6) İşbirliği: Televizyon kütüphanelerinin birbirlerine bilgisayar ağı ile bağlanmaları, onların kendi gereksinimlerini karşılamakta büyük bir kolaylığın yanı sıra, para, zaman ve emekten de kazanç sağlayacaktır. Ancak, bunun için işbirliği gereklidir.

7) Bina: Televizyon kütüphaneleri BBC'de olduğu gibi, geniş bir alanda donatılmış olmalıdır. Ayrıca, danışma (referans) kaynaklarının kullanıcı için büyük bir alanda bulunması gerekir.

8) Saklama/koruma: Ağırlık olarak basılı olmayan belgeleri bünyesinde bulunduran televizyon kütüphanelerinin, dermeyi koruma ve saklama koşulları da farklıdır. Bu yüzden bu konuda çeşitli önlemler alınmalıdır.

Televizyon kuruluşlarının, kütüphanelerinden en iyi hizmeti vermelerini beklemek haklarıdır. Ancak bunun için, kütüphaneye dolayısıyla kütüphaneciye gereken önemi de vermeleri gerekir. Fakat, özellikle ticari televizyon kuruluşlarında, buna pek rastlanmamıştır. Televizyon kuruluşları bunun önem ve bilincine biran evvel varmazlarsa, televizyon kütüphanelerinin gelişimi istenilen düzeye çıkamayacaktır düşüncesindeyim.

ÖZET

Tarihi, yazının icadı kadar eski olan kütüphane kurumu, istenilen bilgiye en doğru, en kısa, en etkin bir biçimde tam, kesin ve doğru olarak ulaşılmasını sağlayan kurumlar olduklarından, günümüzde de toplumun vazgeçilmez bir unsuru durumundadırlar.

Kütüphaneler, ilk çağdan bu yana kendilerini kuran toplumların ekonomik, siyasal, bilimsel ve sanatsal varlıklarını sürdüren, onlara bozulan düzenlerini yeniden kurduran, bilineni gösterdikleri için bilinmeyi bulduran kurumlardır. Bugün de aynı amaç için kurulan ve kullanılan kütüphaneler, taşıdıkları özellikler nedeniyle de sahaf, depo, müze gibi kurumlardan farklıdırlar. Ayrıca, bilgi kaynaklarını koruma, eğitim, araştırma, boş zamanlarını değerlendirme gibi işlevleri nedeniyle de büyük bir öneme sahiptirler.

Tarihi oldukça eski olan kütüphaneler, içinde şekillendikleri toplumların sosyo-kültürel, siyasal ve ekonomik koşullarından önemli ölçüde etkilenmişlerdir. Örneğin;

Fransız İhtilâli millet kavramını ortaya çıkarmış, bu düşüncenin gelişimi sonucunda milli kütüphaneler oluşmuş,

Anglo-Amerikan demokrasi anlayışı, halk kütüphanelerinin kurulmasına yol açmış,

Kişiyi tek ders kitabından kurtarmak olarak özetlenebilen çağdaş eğitim görüşü, okul kütüphanesini yaratmış,

Bilim, teknik ve endüstri alanındaki gelişmeler ise, özel konu kütüphanelerinin doğuşunu hazırlamıştır.

Kitle iletişim araçlarının dolayısıyla televizyonun giderek yaygınlaşması sonucunda, televizyon kütüphaneleri bir özel kütüphane türü olarak ortaya çıkmıştır. İlk düzenli televizyon yayını gerçekleştiren BBC, bünyesinde kurduğu kütüphaneler konusunda da önderlik eden, dünyadaki ilk televizyon kuruluşu olmuş, onu ITN Televizyonu izlemiştir.

Giderek yaygınlaşan televizyon kütüphaneleri, kamu yararına hizmet veren televizyon kuruluşlarında artan bir hızla yer almaya başlamıştır. Daha sonraları, ortaya çıkan ticari televizyon kuruluşları da bünyelerinde kütüphane bulundurma zorunluluğunu hissetmişlerdir.

Ülkemiz de, bu gelişmeleri yaşamış ve yaşamaktadır. Ancak ülkemizdeki ticari televizyon kuruluşları kütüphanenin önemini tam anlayamadıkları gibi, bu konuda çalışacak uzman personele (kütüphaneci) hiç değer ve önem vermemektedir. Bu da, işin hız ve verimini olumsuz etkilemektedir.

Yapılması gereken daha fazla gecikmeden, tüm eksikliklerin bilincine varmak, gereken önlemleri alıp, uygulamaya geçirmektir. Çağın gereği olan uzmanlaşma ve işbölümü ilkeleri doğrultusunda ve yeni personel politikalarının uygulanması konusunda, daha verimli sonuçlara ulaşılabilecek adımlar atılmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA

Akbal, Meryem (Gül Saati Programı Sorumlusu). **STV**. 17/4/1995.

Alpay, Meral. **Harf Devriminin Kütüphanelerde Yansıması**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü Yayınları, 1976.

Alpay, Meral. **Kütüphane: Dünü Yarına Bağlayan Köprü**. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi Yayınları, 1990.

Alpay, Meral. **Kütüphanecilik Terimleri**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü Yayınları, 1973.

Ardıç, Ayşegül. **Belge ve Bilgi Merkezlerinin İşlevleri**. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütüphanecilik Bölümü, 1985).

Arslan, Gülbahar. **Türkiye'de Televizyonun Gelişimi**. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütüphanecilik Bölümü, 1989).

Baysal, Jale. **Kitap ve Kütüphane Tarihi**. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi Yayınları, 1991.

Baysal, Jale. **Kütüphanecilik Alanında Yeni Kavramlar Araçlar Yöntemler**. 2. bs. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1987.

Baysal, Jale. **Resmi Daire Kütüphaneleri ve Dokümantasyon Merkezleri**. Ankara: TÜBİTAK, 1974.

British Broadcasting Corporation (BBC) (United Kingdom). Guide to Audio Visual Archives. ss. 32-34.

Cochrane, Clive. *An Overview of Trends in the Collection and Use Moving Images in the United Kingdom*. **Journal of Documentation**. c. 49, nr. 3, Eylül, 1993. ss. 278-291.

Çakın, İrfan. *Kütüphane Kurumunun Toplumsal Konumu ve İşlevleri*. **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**. 1986, 35 (1). ss. 8-16.

Çakın, İrfan. *Özel Kütüphaneler : Tanım Boşluğu*. **Türk Kütüphaneciliği**. 1991, 5(2). ss. 49-55.

Çavdar, R. Tüba. **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kadar Osmanlı Kütüphanelerinin Gelişimi**. (Basılmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütüphanecilik Bölümü, 1995.)

Çelik, Ahmet. *Türkiye'deki Üniversite Kütüphanelerinin Tarihsel Gelişimi*. **Prof. Dr. İlhan Kum'a Armağan**. ss. 31-40.

Erbay, Havva. **Üniversite Kütüphanelerinin Yönetim ve Organizasyon Yapıları ve Bir Uygulama**. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Fakültesi Organizasyon ve İşletme Politikası Programı, 1993.)

- Erkan, Hüsnü. **Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme**. 2. bs. [Ankara]: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1994.
- Ersoy, Osman. **Kütüphanelerin Çağımızdaki Önemi. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**. 1961, 10 (1/2). ss. 1-8.
- Erünsal, İsmail E. **İslâm Medeniyetinde Kütüphaneler. Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi Ansiklopedisi**. 14. ciltten ayrı basım. 1989. ss. 212-307.
- Erünsal, İsmail E. **Türk Kütüphaneleri Tarihi II**. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1988.
- Guide to Audio Visual Archives**. 6. bs. London: IFTA, 1995.
- Gümrah, Ergun. (Haber Bölümü). **Kanal E Televizyonu**. 29/7/1995
- Haseki, Nazan. **Belgebilim-Bilgibilim**. Ankara : Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1992.
- Haseki, Nazan. **Kütüphanecilik Bölümü Mezunlarının Araştırma Kütüphanelerindeki Uygulamada Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Türkiye'de Kütüphanecilik Alanında Teori ile Uygulama İlişkisi Sempozyumu**. ss. 209-225.
- Harrison, Helen P. **Film Library Techniques**. London: Focal Press, 1973.

Independent Television News Ltd. (ITN) (United Kingdom). Guide to Audio Visual Archives. ss. 53-54.

Kandemir, Ceyhan (Arş. Gör.) **İÜRTV.** 28/8/1995.

Kantaş, Gülnaz. **Türkiye'de 1980 Sonrası TRT Kurumu ve Özel Radyo-Televizyon Yayıncılığı Girişimleri.** (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo-Televizyon Bilim Dalı, 1992.)

Keseroğlu, Hasan S. **Halk Kütüphanesi Politikası ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Durum.** İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi Yayınları, 1989.

National Libraries. **ALA World Encyclopedia of Library and Information Services.** ss. 580-592.

Nergiz, Emine. **Özel Kütüphanelerde Bütçe Yönetimi Sorunları.** (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bölümü, 1993.)

Oktay, Serdar. **İletişim ve Bilgisayar.** (Basılmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo-Televizyon Bilim Dalı, 1992.)

Öğütçü, Asım. **Gelişmiş Bazı Ülkelerde Radyo-Televizyon Düzenlemeleri ve Türkiye'de Özel Televizyonların Yarattığı Hukuksal Sorunlar.** (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo-Televizyon Ana Bilim Dalı, 1993.)

Öngören, Gürsel. **Uluslararası İletişim**. İstanbul: Der Yayınları, 1995.

Özçelik, Kâmil. **Tarihsel Gelişimi Bakımından TRT'nin Yönetim Şekli ve Hukuk Düzeni**. (Basılmamış Bilimsel Uzmanlık Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo-Televizyon Bilim Dalı, 1992.)

Progress in Library Science. (ed.) Robert L. Collison. London: Butterworths, 1965.

Rogers, JoAnn V. **Non Print Cataloging for Multimedia Collections**. Colorado: Libraries Unlimited, Inc., 1982. s. 16.

Schwarzer, Marianne ve Paul Kaegbeins. *Özel Kütüphanecilerin Meslek Özellikleri*. (çev.) Meral Alpay. **Türk Kütüphaneciliği**. 1993, 7(1). ss. 53-59.

School Libraries/Media Centers. **ALA World Encyclopedia of Library and Information Services**. ss. 733-751.

Tamer, Emel Ceylan. **Dünü ve Bugünüyle Televizyon**. İstanbul: Varlık Yayınları, 1984.

Ülgen, Hayri. **İşletmelerde Organizasyon İlkeleri ve Uygulaması**. 2. bs. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadı Enstitüsü, 1993.

Yengin, Hülya. **Ekranın Büyüsü**. İstanbul: Der Yayınları, 1994.

Yıldız, Gülten. **Endüstri ve Ticaret Kesimine Hizmet Veren Özel Kütüphanelerde Yararlandırma Hizmetleri**. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütüphanecilik Bölümü, 1985.)

Yıldız, Nuray. **Eskiçağ Kütüphaneleri**. İstanbul: Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, 1985.

Yontar, Aysel. **Kütüphane ve Belge-Bilgi Merkezlerinde Bilimsel Yönetimin Önemi**. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi Yayınları, 1995.

EK: ANKET ÖRNEĞİ

Kurum Adı:

Kuruluş Tarihi:

Bağlı Olduğu Birim:

Adres:

Telefon / Faks:

ANKET

- Kütüphanenizde/arşivinizde hangi görsel-işitsel belgeler bulunmaktadır? (İsim ve sayı olarak)

- Görsel-işitsel belgelerin düzenlenebilmesi konusunda (kataloglama, sınıflama, etiketleme, yerleştirme) her bir belge için ayrı kurallar mı uygulamaktasınız?

- Bu tür belgeler için belirlenen, kendinize özgü kural(lar)ınız var mı?

- Bu belgelerin düzenlenebilmesi konusunda, standart bir kural mı uygulamaktasınız?

- Uygulamakta olduğunuz kural(lar) hakkında bilgi verebilir misiniz?